

RAPPORT FOR FINANSINSTITUSJONER¹

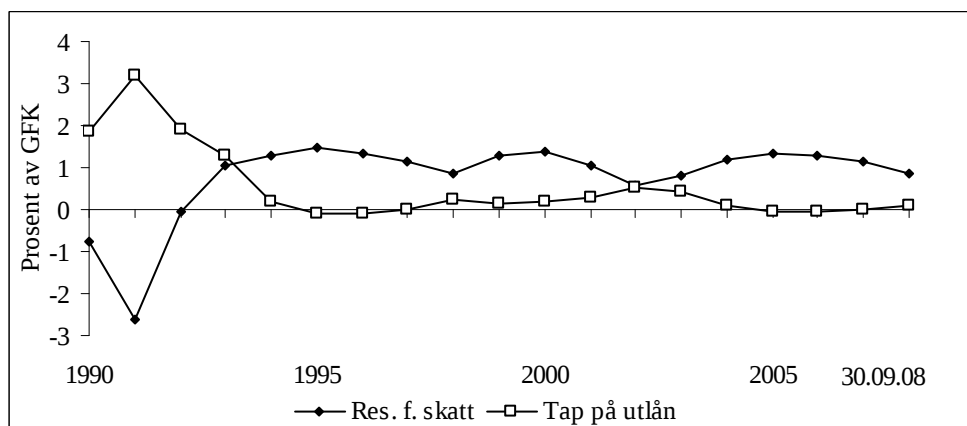
1.- 3. kvartal 2008

Foreløpige tall

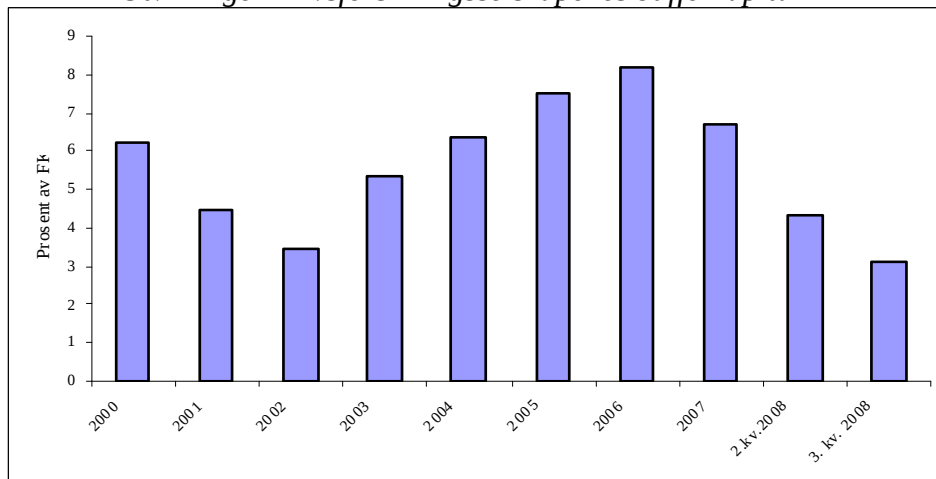
1. Hovedinntrykk..	2
2. Makroøkonomisk bakgrunn.....	5
3. Banker	7
5. Finansieringsforetak	15
6. Livsforsikringsselskaper.....	22
7. Skadeforsikringsselskaper	26

VEDLEGG

Utvikling i resultat og tap på utlån i prosent av GFK i norske banker

Utviklingen i livsforsikringsselskapenes bufferkapital

¹ Rapporten ble ferdigstilt 18. november 2008.

1. HOVEDINNTRYKK

Aktiviteten i norsk økonomi viste betydelig tegn til omslag i de første kvartalene i 2008, og SSB nedjusterte sine anslag for norsk økonomi i oktober. BNP veksten anslås å falle til 3 prosent i 2008 mot 6,2 prosent i 2007. Det er ventet betydelig oppbremsing i 2009, og de siste anslagene for BNP-veksten fra Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank er på henholdsvis 1,1 prosent og 0,25 prosent. Arbeidsledigheten er på vei opp med en økning på 5 prosent sammenlignet med oktober i 2007. Tall fra AKU viser en ledighet på 2,5 prosent i september 2008. Uroen i internasjonale kreditt- og pengemarkeder har ført til vesentlige prisutslag i flere ulike markeder. Mindre vilje til å ta risiko har økt prisene på sikre investeringer slik som statsobligasjoner, mens aksjepriser og priser på obligasjoner utstedt av private foretak har falt. Finansuroen har også påvirket interbankmarkedene betydelig i form av økt spread mellom pengemarkedsrenter og statspapirer. Norges Bank har satt renten ned to ganger i oktober til 4,75 prosent.

Den internasjonale finansuroen har preget aksjemarkedene hittil i 2008. Aksjemarkedene falt spesielt kraftig i tredje kvartal, og videre inn i fjerde kvartal. Fra utgangen av 2007 til utgangen av tredje kvartal 2008 falt Oslo Børs med 25 prosent, mens verdensindeksen falt med 24 prosent. Fra utgangen av 3. kvartal frem til hittil i fjerde kvartal har det vært ytterligere nedgang på børsene både i Norge og internasjonalt med hhv. 30 prosent og 23 prosent (per 14.november). De lange norske rentene (10-årig statsobligasjonsrente) har falt med 0,4 prosentpoeng de tre første kvartalene i 2008 til 4,25 prosent. Tilsvarende renter i USA og euroområdet var h.h.v. 3,82 prosent og 4,0 prosent ved utgangen av kvartalet. Årsveksten i innenlandsk kreditt til publikum falt fra 14,5 prosent ved utgangen av 2007 til 12,0 prosent ved utgangen av tredje kvartal 2008. Utlån til husholdningene var 8,7 prosent ved utgangen av kvartalet. 12-månedersveksten i utlån til innenlandske foretak var fortsatt høy, hele 18,8 prosent ved utgangen av september. Sammenlignet med oktober 2007 falt boligpriser med 7,4 prosent. Alle typer boliger har vist prisnedgang i år, og prisnedgangen har vært størst i de store byene.

Bankene hadde samlet et resultat før skatt på 17,9 mrd. kroner, om lag 2 mrd. kroner lavere enn etter tre kvartaler i 2007. I forhold til gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK) var dette en nedgang på 0,24 prosentpoeng til 0,87 prosent. Egenkapitalavkastningen falt i samme periode fra 15 prosent til 11 prosent. Resultatet er sterkt påvirket av kurstap på verdipapirer som følge av uroen i finansmarkedene. Adgangen til omklassifisering av deler av obligasjonsporteføljen fra virkelig verdi til kost (endring i IFRS fastsatt av Finansdepartementet 16. oktober 2008) har begrenset noe av nedgangen i resultatene (fem store banker har benyttet anledningen til å omklassifisere). Som følge av ulik regnskapspraksis når det gjelder omklassifisering og verddivurdering av gjeldssiden i bankene er det vanskeligere enn tidligere å sammenligne bankresultater. Netto renteinntektene har økt i forhold til GFK fra 1,55 prosent til 1,59 prosent til tross for økte kostnader på bankenes finansiering. Økt utlånsvolum har bidratt til økningen i netto renteinntektene. Bankenes rentemargin var fortsatt på et lavt nivå i tredje kvartal, jf figur som er vedlagt pressemeldingen. Utlånstapene har økt sammenlignet med samme periode i fjor. Bankene samlet hadde 1,7 mrd. kroner i tap på utlån etter tre kvartaler i 2008, mot 74 mill. kroner i samme periode i 2008. I forhold til brutto utlån lå tap på utlån fortsatt på et lavt nivå, 0,11 prosent (i forhold til GFK utgjorde tap på utlån 0,08 prosent).

Bankenes utlånsvekst til kunder var 10,2 prosent siste år. Ved å inkludere overføringene av utlån til boligkredittforetak var veksten 17,1 prosent. Overføringene av godt sikrede utlån fra banker til boligkredittforetak påvirker vekstraten til personkunder. Veksten i utlån med pant i bolig til personkunder hensyntatt overføringer til boligkredittforetak var 8,5 prosent siste år. Den sterke veksten i utlån til foretak har fortsatt, og var hele 17,9 prosent. Tilbakemeldingene fra bankene er at etterspørselen etter lån er merkbart lavere. Årsveksten i innskudd fra kunder var 9 prosent siste år, mot 16 prosent ett år tilbake. For bankene samlet sett utgjorde innskuddsdekningen 63,5 prosent ved utgangen av tredje kvartal 2008, en svak nedgang sammenlignet med ett år tilbake. Bankenes totale langsiktige finansiering (herunder kundeinnskudd, obligasjonslån med mer enn ett års løpetid og egenkapital) har falt noe siste kvartal, hovedsakelig på grunn av problemer med

å skaffe langsiktig finansiering over verdipapirmarkedene. For bankene samlet har volum av misligholdte engasjementer økt med 3,6 mrd. kroner sammenlignet med utgangen av tredje kvartal 2007, en vekst på 35 prosent. I forhold til utlån lå likevel misligholdte engasjementer fortsatt på et lavt nivå, 0,7 prosent av brutto utlån mot 0,5 prosent ett år tilbake.

Syv større banker benyttet interne modeller (IRB) i det nye kapitaldekningsregelverket (Basel II) for beregning av minstekrav til kapital i 2008. I 2008 skal IRB-bankene ha ansvarlig kapital som minst tilsvarer 90 prosent av minstekravet for kapital etter Basel I-regelverket. Gjennomsnittlig kjernekapitaldekning for IRB bankene var 8,1 prosent ved utgangen av kvartalet. Alle øvrige banker må benytte standardmetoden i Basel II regelverket i 2008. Samlet kjernekapitaldekning for banker som benytter standardmetoden var 12,3 prosent ved utgangen av tredje kvartal.

Finansieringsselskapene hadde et resultat av ordinær drift på 1,5 mrd. kroner, en økning på 0,17 mrd. kroner sammenlignet med de tre første kvartaler i 2007. I forhold til GFK innebar dette en nedgang på 0,23 prosentpoeng til 1,57 prosent. I forhold til forvaltningskapitalen økte netto renteinntektene også for finansieringsselskapene. Bokførte tap på utlån var høyere enn i tilsvarende periode i 2007. Misligholdte lån har økt med 49 prosent siste år, og utgjorde 2,3 prosent av brutto utlån. Selskapene hadde fortsatt sterk vekst i utlån, og utlån til kunder økte med 28,2 prosent siste 12-måneder. Korrigert for oppkjøp av et selskap var veksten 17,2 prosent. For selskaper som driver med forbruksfinansiering var veksten i utlån 21 prosent. For disse selskapene var det både økning i utlånstap og mislighold sammenlignet med ett år tilbake, men fortsatt lavere enn fire – fem år tilbake. Misligholdte lån utgjorde 5,7 prosent av utlånene ved utgangen av tredje kvartal 2008, klart høyere enn for øvrige finansieringsselskaper og banker.

Kredittforetakenes resultat av ordinær drift var 1,1 mrd. kroner, en økning på 0,6 mrd. kroner sammenlignet med de tre første kvartalene i 2007. I forhold til GFK tilsvarte dette en økning på 0,8 prosentpoeng til 0,23 prosent. Egenkapitalavkastningen økte fra 4 prosent til 7 prosent i samme periode. Betydelig økning i netto renteinntektene har bidratt til bedring i resultatet. Kredittforetakenes utlån økte med 57 prosent siste 12 måneder. Korrigert for porteføljeoverføringer mellom bank og kredittforetak var veksten lavere, 14 prosent. Boligkredittforetakene hadde ved utgangen av første kvartal 2008 utstedt obligasjoner med fortrinnsrett på om lag 140 mrd. kroner, mot om lag 50 mrd. kroner ved utgangen av 2007.

For **livsforsikringsselskapene** trådte nye virksomhetsregler og endringer i årsregnskapsforskriften i kraft med virkning fra 1. januar 2008. Regelverksendringene har betydelig innvirkning på innhold og presentasjon av regnskapene for 2008, i tillegg til at det er åpnet for fritak fra å utarbeide sammenlignbare tall for 2007.

Svakt finansresultat ga negativ verdijusterte kapitalavkastning på kollektivporteføljen, og ble for livsforsikringsselskapene -2,2 prosent (annualisert) etter tre kvartaler i 2008. De største selskapene hadde lavest verdijustert kapitalavkastning. Bokført kapitalavkastning ble i samme periode 0,28 prosent (annualisert). Resultat før tildeling til kunder og skatt var -14,9 mrd. kroner, hvor negative netto inntekter fra eiendelene i kollektivporteføljen bidro til det svake resultatet. Verdijustert resultat, som inkluderer endringer i kursreguleringsfondet, var på – 32,6 mrd. kroner, i hovedsak som følge av negative verdiendringer i aksjeporteføljen. Med unntak av ett mindre selskap hadde alle livsforsikringsselskapene negativt verdijustert resultat i etter tre kvartaler i 2008. I samme periode i 2007 hadde selskapene et verdijustert resultat på 22,2 mrd. kroner.

Andelen aksjer som innebærer markedsrisiko for selskapene (ekskl. investeringsvalgporteføljen) utgjorde 14 prosent av forvaltningskapitalen ved utgangen av tredje kvartal. Etter utgangen av kvartalet er aksjeandelen ytterligere redusert som følge av nedslag av aksjer i flere selskaper. De største selskapene hadde ved utgangen av oktober en aksjeeksponering (som også tar hensyn til derivatposisjoner) som var under 5 prosent av forvaltningskapitalen. Sertifikater og obligasjoner vurdert til virkelig verdi utgjorde 29 prosent, mens obligasjoner ”holdt til forfall” utgjorde 22 prosent.

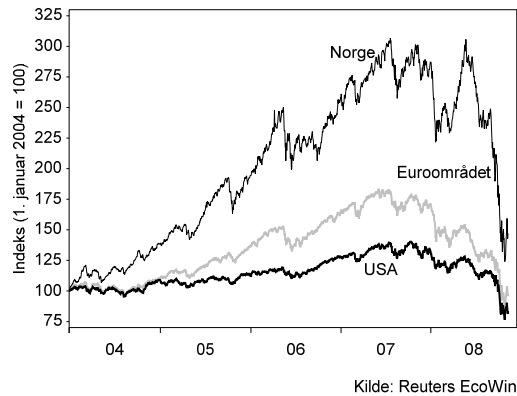
Stresstester innsendt av selskapene viser en økning i utnyttelsen av bufferkapital sammenlignet med utgangen av 2. kvartal 2008. Bufferkapitalen var 22 mrd. kroner ved utgangen av kvartalet, en reduksjon på 10 mrd. kroner siste kvartal. I forhold til forvaltningskapitalen ble bufferkapitalen redusert med 1,3 prosentpoeng til 3,1 prosent i samme periode. De største selskapene hadde de laveste nivåene på bufferkapitalen.

Det er fortsatt stor usikkerhet om utviklingen både i realøkonomien og verdipapirmarkedene fremover. Selskapene har lavt nivå på bufferkapitalen. Samtidig er imidlertid også risikoen i selskapenes porteføljer redusert, blant annet ved nedsalg i aksjer. På den annen side begrenser dette selskapenes muligheter til å bygge opp reserver ved oppgang i aksjemarkedet.

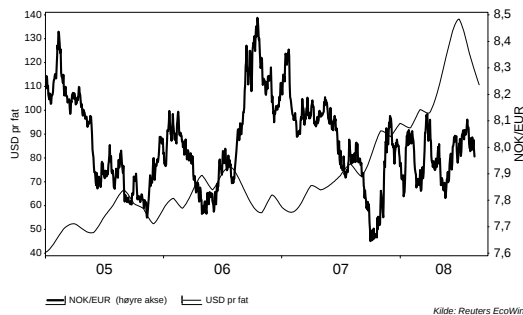
Resultat av ordinær drift i **skadeforsikringsselskapene** (uten capitive-selskapene) var etter tre kvartaler i 2008 på 1,3 mrd. kroner, nær 1,5 mrd. kroner svakere enn i samme periode i 2007. Svakere resultater skyldes lavere netto finansinntekter. Økt bruk av sikkerhetsavsetninger bidro til økning i selskapenes tekniske resultat. I tillegg ga større økning i premieinntekter enn i erstatning – og driftskostnader reduksjon i combined ratio på 4 prosentpoeng til 95 prosent. 17 av 44 skadeforsikringsselskaper hadde negativt resultat før skatt etter tre kvartaler i 2008, 5 flere enn etter første halvår.

2. MAKROØKONOMISK BAKGRUNN

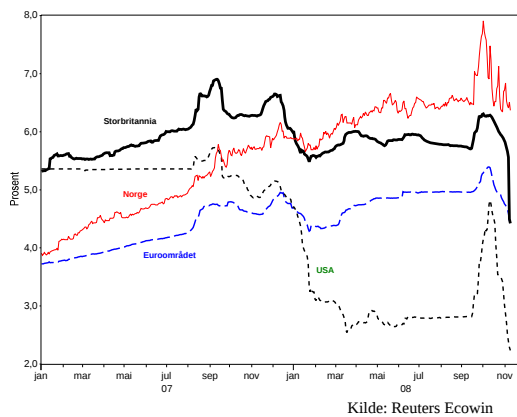
Figur 2.1: Aksjeindekser USA, Euroområdet og Norge. Indeksert (01.01.04=100)

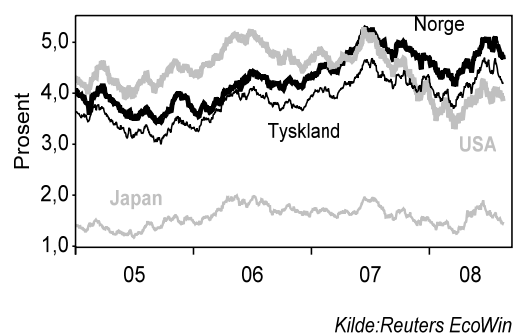
Figur 2.2: Oljepris og kroner pr. euro

Figur 2.3: Interbankrenter

Figur 2.4: Langsiktig rentenivå

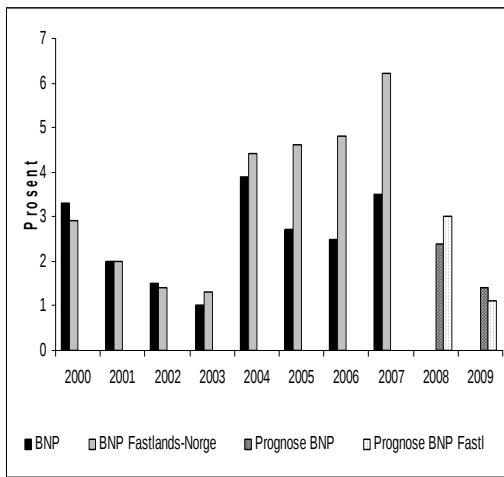
Den internasjonale finansuroen har preget aksjemarkedene i de tre første kvartalene i 2008. Verdiene i aksjemarkedene falt kraftig i tredje kvartal, og videre inn i fjerde kvartal. MS Verdensindeksen falt i tredje kvartal med 12 prosent, mens verdiene på Oslo Børs ble redusert med hele 31 prosent. I USA falt S&P 500 med 9 prosent i tredje kvartal. I fjerde kvartal, frem til 14. november, har MS Verdensindeksen falt med 23 prosent, S&P 500 med 25 prosent, mens Oslo Børs har falt ytterligere 30 prosent.

Etter kraftig vekst i oljeprisen i de første kvartalene i 2008 nådde prisnoteringen på Nordsjøolje en foreløpig topp ved inngangen til tredje kvartal. Prisen ble da notert til nær 150 dollar per fat. Gjennom tredje kvartal falt oljeprisen, og var ved utgangen av kvartalet om lag 90 dollar fatet. Nedgangen i oljeprisen i tredje kvartal skyldes bl.a. økt oljeproduksjon i og utenfor OPEC og lavere etterspørsel i OECD-landene. Per 17. november var prisen 51 dollar, og det er stor usikkerhet knyttet til videre prisutvikling. På den ene siden trekker konjunkturelle forhold med lavere etterspørsel ned prisen, mens signaler om kutt i produksjonen fra OPEC kombinert med fortsatt høy etterspørsel i Kina, Russland og India, vil trolig ha effekt på oppsiden.

Verdensøkonomien preges av resesjonstendenser i både USA og Europa. Prispresset er fortsatt relativt høyt, men svakere økonomisk vekst forventes å gi lavere inflasjon på sikt. I euroområdet falt BNP med 0,2 prosent fra andre til tredje kvartal. Ifølge foreløpige tall var BNP-veksten i USA -0,3 prosent i tredje kvartal (årlig rate), en nedgang fra 2,8 prosent kvartalet før. Fallet reflekterer i første rekke nedgang i konsum og lave boliginvesteringer. IMF venter at veksten i USA vil bli på 1,4 prosent i 2008 og -0,7 prosent i 2009. BNP i Storbritannia falt med 0,5 prosent fra andre til tredje kvartal. I Kina økte BNP med 9 prosent fra tredje kvartal året før, den laveste veksten på fem år.

Som følge av finansuroen har flere sentralbanker kuttet styringsrentene i tredje kvartal og i tiden etter, bl.a. for å stimulere til lavere renter i interbankmarkedene. I USA er styringsrenten nå 1 prosent etter to kutt i henholdsvis oktober og november. Den europeiske sentralbanken senket også renten to ganger i samme periode til 3,5 prosent. Bank of England har kuttet styringsrenten hele 2 prosentpoeng fordelt på to rentenedsettelsener til 3 prosent. Norges Bank satte ned renten to ganger i oktober til 4,75 prosent. Til tross for rentenedsettelsene holdt interbankrentene seg høyere enn styringsrentene skulle tilsi. Renten på 10-årige statsobligasjoner i USA var ved utgangen av tredje kvartal 3,82, ned fra 3,97 prosent ved utgangen av andre kvartal. Tilsvarende renter i euroområdet og Norge var henholdsvis 4,0 og 4,25 prosent, en nedgang på henholdsvis 60 og 83 punkter.

Figur 2.4: Vekst og prognoser for BNP

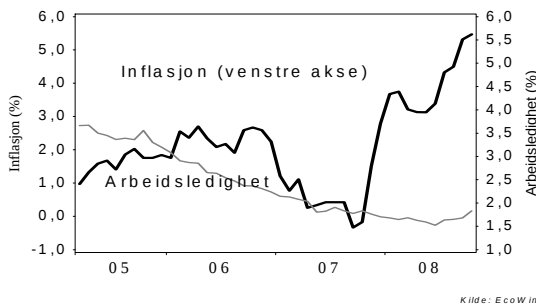
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Veksten i norsk økonomi viste tydelige tegn til omslag i første og andre kvartal 2008. Både BNP, privat forbruk og bruttoinvesteringene viste en klart svakere utvikling enn de foregående kvartalene. Som følge av den internasjonale finanskrisen nedjusterte Statistisk sentralbyrå sine anslag for norsk økonomi i oktober. BNP-veksten for Fastlands-Norge anslås å falle til 3 prosent i 2008, mot 6,2 prosent i 2007, økningen i privat forbruk ventes å avta til 2,3 prosent i 2008, mot 6,4 prosent i 2007, mens veksten i bruttoinvesteringene anslås å falle til 3,9 prosent, mot 9,3 prosent i 2007. For 2009 er det ventet betydelig oppbremsing, og de siste anslagene for BNP-veksten i Fastlands-Norge fra Statistisk sentralbyrå og Norges Bank er på henholdsvis 1,1 prosent og ¼ prosent.

Konjunkturbarometeret for industrien i tredje kvartal viser en utfllating i produksjonsvolumet. Det er særlig svake resultater i bransjer som leverer til bygg- og anleggsbransjen som bidrar til dette. Samlet ordretilgang faller på grunn av lavere ordretilgang både fra hjemme- og eksportmarkedet. En svekking av kronen og økte kostnader som følge av prisoppgang på sentrale innsatsfaktorer som olje, gass og stål har medført økte markedspriser. Gjennomsnittlig kapasitetsutnyttning beregnes til knappe 83 prosent.

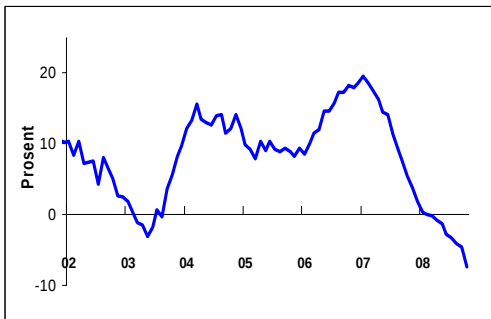
Tall fra NAV viser at arbeidsledigheten er på vei opp. Arbeidsledigheten økte med om lag 1 900 personer, eller 5 prosent sammenlignet med oktober i fjor. Ved utgangen av oktober var det registrert 42 252 helt arbeidsledige. Det utgjør 1,7 prosent av arbeidsstyrken. Ifølge Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) var arbeidsledigheten 2,5 prosent av arbeidsstyrken i september 2008.

Figur 2.5: Inflasjon (KPI) og arbeidsledighet

Kilde: EcoWin

Figur 2.6: Boligpriser: 12-månedersvekst

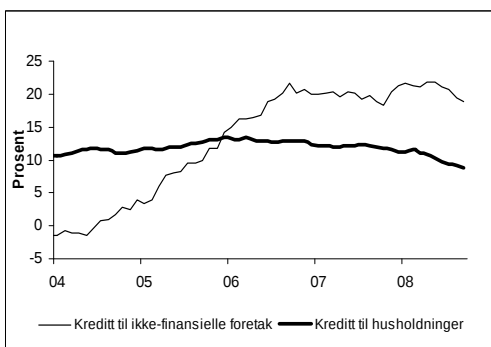

Kilde: NEF, EFF, ECON Pöyry og Finn.no

Tolv månedersveksten for KPI var 5,5 prosent i oktober 2008. Det var særlig prisøkning på elektrisitet og matvarer som bidro til oppgangen. Årsveksten for konsumprisindeksen justert for avgifter og uten energivarer (KPI-JAE) var på 3,3 prosent i samme periode.

Tall fra Norges Eiendomsmeglerforbund (NEF) viser at boligprisene justert for sesongvariasjoner falt med 2,9 prosent fra september til oktober, og boligprisene var 7,4 prosent lavere enn i oktober 2007. Alle typer boliger har opplevd prisnedgang i år og prisnedgangen har vært størst i de store byene. Også prisene på kontorlokaler faller, og i Oslo var omsetning av kontorbygg i første halvår det laveste siden 1992.

Figur 2.7: Vekst i innenlandsk kreditt til husholdninger og ikke-finansielle foretak.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Gjeldsveksten er fortsatt høy, men fallende. Veksten for innenlandsk kreditt til publikum (K2) var 12 prosent ved utgangen av september 2008 mot 13,3 prosent ved utgangen av andre kvartal. Kredittveksten for husholdninger har gjennomgående avtatt i 2008 og årsveksten var 8,7 prosent i september, mot 9,9 prosent ved utgangen av andre kvartal. For ikke-finansielle foretak begynte kredittveksten først å avta mot slutten av andre kvartal og årsveksten var 18,8 prosent i september mot 20,3 prosent i juni. Samlet bruttogjeld (K3) til Fastlands-Norge økte med 11,9 prosent fra august 2007 til august 2008.

3. BANKER

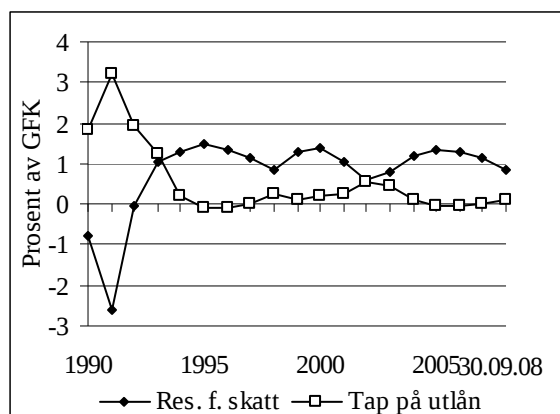
- Betydelig svakere resultat enn året før
- Flere store banker omklassifiserer finansielle eiendeler – bedrer resultatet noe
- Tap på utlån er klart økende

Kapittelet tar for seg utviklingen i alle banker som er norske juridiske enheter, dvs. at utenlandsk eide datterbanker er inkludert i tallene. Det gis i tillegg en kort presentasjon av utviklingen i utenlandske bankfilialer i Norge. Tallene er foreløpige, og gjelder morbank. Vekstrater er 12-måneders, dersom ikke annet er oppgitt. Når resultatposter sees i forhold til gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK), eller utlån, er proSENTSATSENE annualisert.

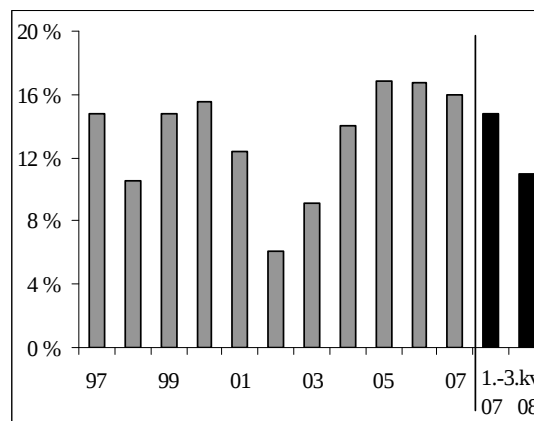
Resultatutvikling

Banker som utgjorde 90 prosent av samlet forvaltningskapital for norske banker har gått over til å føre regnskap etter IFRS/forenklet IFRS. De ulike regnskapsreglene kompliserer en direkte aggregering av bankenes resultater, men i tabell 3.1 presenteres samlet resultat på hovedposter. Banker som har endret regnskapspraksis fra NGAAP til IFRS er pliktige til å omarbeide regnskapet for 2007, så tallene blir sammenlignbare fra i fjor til i år.

Figur 3.1 Tap på utlån og resultat før skatt

Figur 3.2 Egenkapitalavkastning

Resultat for norske banker var betydelig svakere etter tre kvartaler enn på samme tidspunkt året før. Resultatnedgangen forklares i hovedsak av store netto kurstap på rentepapirer og aksjer, som følge av uroen i finansmarkedene, samtidig som tap på utlån har steget markert den siste tiden. Bankenes resultater påvirkes sterkt av at flere av de største bankene har omklassifisert deler av obligasjonsbeholdningen, noe som isolert sett har ført til lavere kurstap og økte netto renteinntekter.

Bankenes totale *netto renteinntekter* var 19 prosent høyere enn i samme periode i 2007. Økningen var også sterkere enn veksten i volum, noe som gjorde at nettorenten steg fra 1,55 til 1,59 prosent av GFK. Nettorenten steg også svakt fra andre til tredje kvartal. Nivået på nettorenten var fremdeles på et lavt nivå, historisk sett, på tross av en viss bedring fra situasjonen ett år tidligere. Uten effekten av omklassifisering av finansielle eiendeler ville økningen i nettorente vært 18 prosent.

OMKLASSIFISERING AV FINANSIELLE EIENDELER

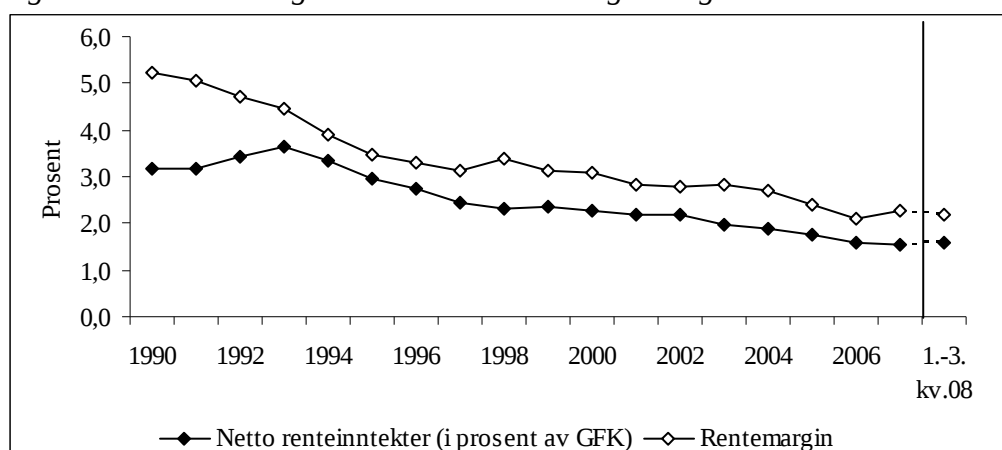
Finansdepartementet fastsatte 16. oktober en forskrift som gjennomførte endringer i de internasjonale regnskapsstandardene IAS 39 og IFRS 7. Forskriften kom som en følge av at IASB (International Accounting Standards Board) endret reglene for regnskapsføring av finansielle instrumenter. Endringen gir, i den aktuelle situasjonen med finansiell uro, en begrenset mulighet til ikke å umiddelbart nedskrive finansielle instrumenter i handelsporteføljen til markedsverdi. Selskapene har en mulighet, men ingen plikt, til å anvende de nye reglene fra og med 1. juli 2008. De omklassifiserte finansielle eiendeler vil etter dette vurderes til amortisert kost i stedet for til markedsverdi. I bankenes resultatregnskap får dette to effekter:

- 1) Banken vil ikke resultatføre ytterligere kurstap, eller gevinster, på den omklassifiserte porteføljen, som følge av en hold-til-forfall vurdering
- 2) Banken vil inntektsføre, under netto renteinntekter, en amortisering av de tidligere foretatte nedskrivninger på den omklassifiserte porteføljen (obligasjoner)

I regnskapene for tredje kvartal var det kun 5 banker, alle blant de største i Norge, som har benyttet anledningen til omklassifisering. Flere banker har varslet at de vil vurdere å benytte muligheten til omklassifisering i de kommende kvartaler.

I 2008 betaler bankene en tredjedel av normal avgift til Bankenes Sikringsfond, mens de i 2007 var fritatt for sikringsfondsavgift. Avgiften reduserer bankenes netto renteinntekter med 344 mill kroner etter tre kvartaler. Nettorenten i forhold til GFK reduseres med 1 basispunkt som følge av avgiften.

Figur 3.3 Utviklingen i bankenes rentemarginer og netto renteinntekter*

* Nettorente i % av GFK, hvert hele år, samt 1.-3.kvartal 2008. Rentemarginer pr. utgangen av perioden

Tabell 3.1 Resultat for samtlige norske banker

	1.-3.kv.08		1.-3.kv.07	
	Mill. kr.	i % GFK	Mill. kr.	i % GFK
Netto renteinntekter	32 654	1,59	27 496	1,55
Andre inntekter	9 393	0,46	11 989	0,68
herav netto kursgev. oml.midler/fin.eiend. vurdert til virkelig verdi	1 012	0,05	2 255	0,13
Andre kostnader	22 288	1,08	20 446	1,15
herav lønn og personalkostnader	11 709	0,57	10 866	0,61
Resultat før tap på utlån	19 759	0,96	19 039	1,07
Bokførte tap på utlån	1 732	0,08	74	0,00
Gev/tap verdipapirer lang sikt	-132	-0,01	15	0,00
Verdifall på ikke fin.ei. og ei. ikke vurdert til virkelig verdi	-36	0,00	-755	-0,04
Resultat før skatt	17 931	0,87	19 735	1,11
Skattekostnad	5 002	0,24	5 304	0,30
Resultat etter skatt	12 929	0,63	14 431	0,81
Egenkapitalavkastning	11,1		14,8	

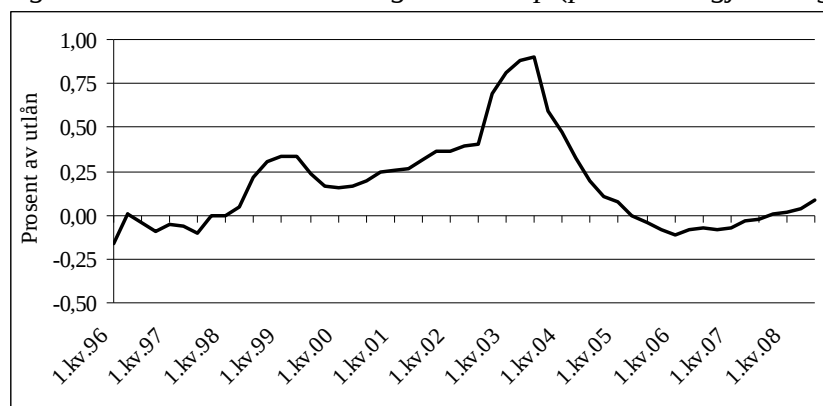
Andre inntekter sank med 22 prosent sammenlignet med ett år tidligere. Det var særlig kurstap på rentebærende verdipapirer og på aksjer som førte til nedgangen. I tredje kvartal isolert var det særlig store kurstap på aksjer, 0,7 mrd. kroner. Kurstapene på rentebærende papirer var mer moderate, 0,4 mrd. kroner, men tallene er her påvirket av de store bankenes omklassifisering av obligasjonsporteføljer. Uten denne omklassifiseringen ville kurstapene vært om lag 1,5 mrd. kroner høyere, og resultat før skatt tilsvarende svakere. I tredje kvartal isolert kom hoveddelen av kurstapene på innenlandske private obligasjoner. Flere banker vurderer deler av innlånene til virkelig verdi. Dette medfører en kursgevinst når kredittspredene går ut, som de har gjort det siste året. Resultatet for disse bankene fremstår derfor som relativt bedre enn for banker som kun virkelig verdi-vurderer eiendeler. Når uroen i finansmarkedene går over, og kredittspredene går inn, vil effekten på resultatene bli motsatt, hvor banker som kun vurderer rentepapirer på eiendelssiden til virkelig verdi vil komme relativt bedre ut enn banker som også vurderer gjeldspapirer til virkelig verdi.

Bankenes netto provisjonsinntekter var markert lavere enn året før, og viste en nedgang på 11 prosent. Netto provisjonsinntekter har økt gjennom flere år, og har til en viss grad kompensert for presset på rentemarginene. Fortsetter nedgangen i salg av andre produkter vil bankenes driftsresultat komme under press. Flere banker har innført gebyrfrihet for bruk av kort og elektroniske tjenester for programkunder. Dette vil legge et ytterligere press på netto provisjonsinntekter i tiden fremover, og bidra til økt behov for andre inntektskilder.

Driftskostnadene steg med 9 prosent fra året før, men dette ga likevel en viss reduksjon i forhold til GFK. Lønnskostnadene isolert steg med 8 prosent, mens administrasjonskostnadene steg med 10 prosent. Bankenes samlede kostnad/inntektsforhold steg fra 51,8 til 53,0 prosent. Dersom kursgevinster på finansielle instrumenter holdes utenfor var det derimot en svak reduksjon, fra 54,9 til 54,3 prosent.

Den svært gunstige tapssituasjonen de siste årene har vært en viktig forklaringsfaktor til de gode resultatene, men det er nå en klar tendens til økning i utlånstap. Bankene samlet hadde 1 732 mill. kroner i netto tap på utlån etter tre kvartaler. Tapene i tredje kvartal isolert var på 1 080 mill. kroner. Dette tilsvarte 0,20 prosent av utlånsmassen (annualisert) og var det høyeste tapsnivået (kvartalsvis) siden fjerde kvartal 2003.

Figur 3.4 Fire kvartalers glidende tap (prosent av gj.snittlige brutto utlån til kunder)

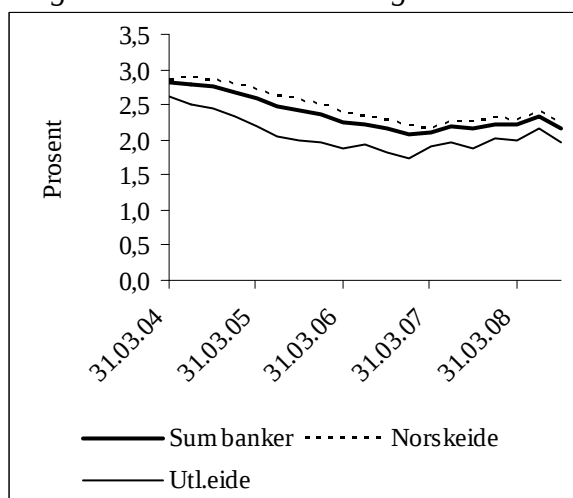

Bankenes resultat før skatt var redusert fra 1,11 til 0,87 prosent i forhold til GFK. Egenkapitalavkastningen sank med nær 4 prosentpoeng, til 11,0 prosent. Uten effekten av omklassifisering ville egenkapitalavkastningen vært halvannet prosentpoeng lavere.

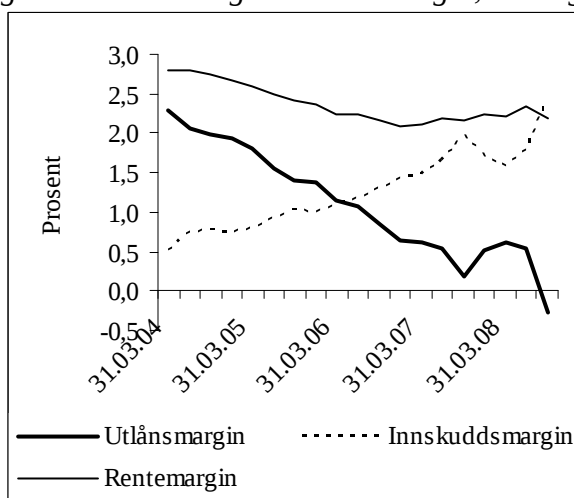
Rentemarginer

Bankenes marginer på utlån har vært under press i flere år, som følge av sterk konkurranse. Fra 2004 til utgangen av tredje kvartal 2007 sank gjennomsnittlig utlånsmargin i banker i Norge hvert kvartal, med totalt over 2 prosentpoeng. I de påfølgende kvartalene har rentemarginen vært ustabil, som følge av betydelige bevegelser i pengemarkedsrenten.

Figur 3.5 Summert totalmargin

Figur 3.6 Utlåns- og innskuddsmargin, samtlige

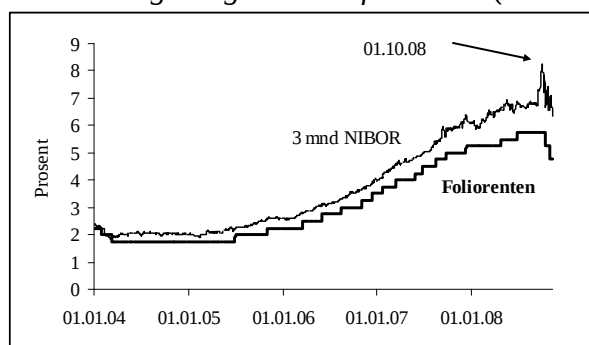

Bankenes innskuddsmargin har i lengre tid ligget betydelig høyere enn utlånsmarginen. Summen av utlåns- og innskuddsmargin sank frem til fjerde kvartal 2006, og bedret seg så noe frem til andre kvartal i år. Økningen i innskuddsmargin var noe lavere enn nedgangen i utlånsmargin i tredje kvartal, slik at bankenes totalmargin sank i dette kvartalet. Utenlandskeide banker har over tid ligget med en lavere rentemargin enn de norskeide.

Rentemargin i perioder med volatilitet i referanserenten

Utlånsmarginen beregnes som forskjellen mellom gjennomsnittlig utlånsrente og en referanserente, som oftest 3-måneders pengemarkedsrente, på et gitt tidspunkt. I perioder med stor volatilitet i pengemarkedsrenten kan en slik beregning gi mindre utsagnskraftige resultater. Dette vises tydelig i figuren i figur 4.6, hvor det er en kraftig reduksjon i utlånsmarginen fra utløpet av andre kvartal til utløpet av tredje kvartal, til en negativ utlånsmargin (og en tilsvarende sterk økning i innskuddsmarginen). På tidspunktet for rapporteringen, 30. september, var 3-måneders pengemarkedsrente 8,03 prosent (renten nådde et toppunkt dagen etter, på 8,27 prosent). Dette var i en periode med ekstrem volatilitet i pengemarkedet. To uker før rapporteringstidspunktet var renten 130 basispunkter lavere, og to uker etter var renten igjen 101 basispunkter lavere enn ved rapporteringstidspunktet. Som følge av betydelige tregheter i reprisingen av utlån (for eksempel pga. varslingsfristen til personkunder), og at bankene i perioder med volatilitet kan tenkes å avvende endringer i sin rentesetting til man ser en stabilisering i pengemarkedet, vil en beregning av rentemarginer basert på spotrenter kunne vise mindre relevante resultater.

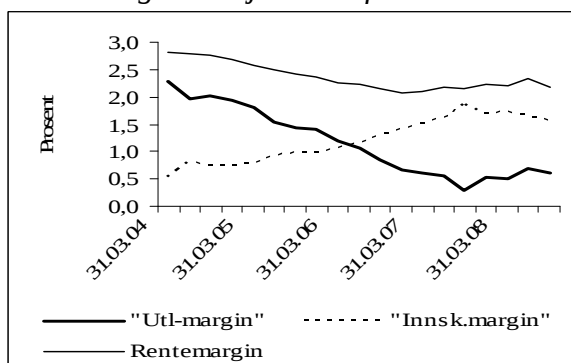
Pengemarkedsrente og Norges Banks foliorente (t.o.m. 11.11.2008)

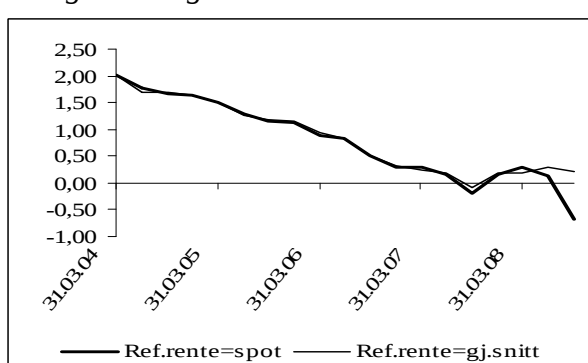
Kilde: Norges Bank

I figuren under viser derfor rentemarginer beregnet i forhold til gjennomsnittet av 3-måneders pengemarkedsrente i måneden før og måneden etter rapporteringstidspunktet. Det fremgår at trenden over de 18 kvartalene frem til og med andre kvartal 2008 følger det samme mønster som en ren spotberegning. For tredje kvartal unngår man derimot det ekstreme utslaget som uroen i pengemarkedet medførte.

Rentemargin med justert ref.rente

Boliglånsmargin

I figuren over (høyre) vises utviklingen i bankenes margin på boliglån til personkunder de siste 5 årene. Renteendringer fra bankene har tradisjonelt kommet i etterkant av Norges Banks endringer i styringsrenten. Den sterke konkurransen på pris (rente) har de siste årene medført at denne sammenhengen har vært mindre tydelig. Det siste året har pengemarkedsrenten økt betraktelig mer enn styringsrenten, noe som har medført ytterligere press på bankenes utlånsmargin. Det fremgår av figuren at situasjonen ved utgangen av tredje kvartal 2008 var spesiell i og med at gjennomsnittlig boliglånsrente lå lavere enn pengemarkedsrenten, noe som ga en margin på -0,68 prosent. Ved å bruke gjennomsnittlig pengemarkedsrente som referanse var marginen positiv (0,20 prosent), men fremdeles svært lav.

Balanseutvikling

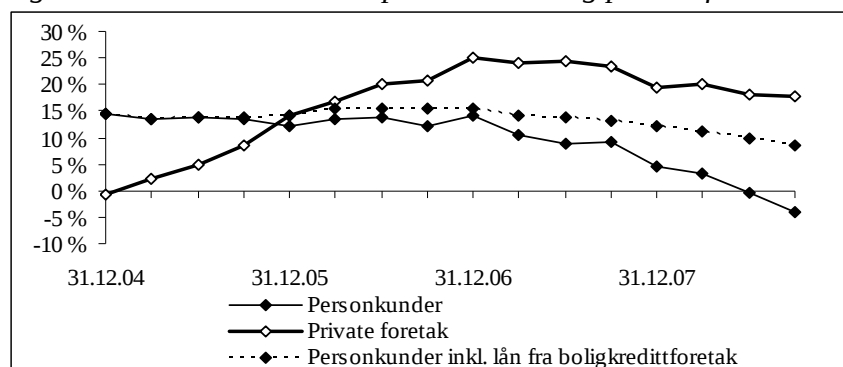
Som for resultatposter er det ikke uproblematisk å slå sammen balanseposter for IFRS-banker og banker som følger NGAAP, som følge av at ulike verddivurderingsprinsipper for balansepostene benyttes i de to regnskapsregelverkene. Når det gjelder finansielle instrumenter vurdert til virkelig verdi vil endringen i balanseført verdi inkludere effekten av endrede markedspriser i tillegg til endring i volum som følge av engasjementer/plasseringer som kommer til, eller går ut, i løpet av perioden.

Tabell 3.2 *Balanseposter for samtlige norske banker*

	30.09.08	30.09.07	
	Mill.kr.	Mill.kr.	vekst i %
Forvaltningskapital	2 904 401	2 548 083	14,0
Brutto utlån til kunder	2 111 983	1 916 090	10,2
..herav brutto utlån vurdert til amortisert kost	1 912 503	1 746 136	9,5
Tapsnedskrivninger på utlån vurdert til amortisert kost	7 624	7 149	6,6
herav individ. tapsnedskr.	4 252	3 736	13,8
herav gruppenedskrivning	3 372	3 413	-1,2
..herav brutto utlån vurdert til virkelig verdi	199 480	169 954	17,4
Justering av virkelig verdi som følge av markedsrisiko	-749	-703	
Justering av virkelig verdi som følge av kredittrisiko	7	3	
Innskudd fra kunder	1 342 061	1 230 826	9,0
Gjeld ved utst. av verdipapirer	704 587	567 146	24,2
Brutto misligholdte lån	13 978	10 390	34,5
Netto misligholdte lån	11 015	7 605	44,8
Tapsnedskr. i % av brutto utlån vurdert til amortisert kost	0,4	0,4	
Gruppenedskr. i % av br. utlån vurdert til amortisert kost	0,2	0,2	
Brutto misligh. lån i % av totale brutto utlån	0,7	0,5	
Netto misligh. lån i % av netto utlån	0,5	0,4	
Innskuddsdekning	63,5 %	64,2 %	

Brutto utlån til kunder var 10,2 prosent høyere enn ett år tilbake. Veksten var 3,6 prosentpoeng lavere enn ett år tidligere. En av årsakene til reduksjonen i veksttakt er at et antall banker overfører lån til boligkredittforetak. Inkluderes de seks boligkredittforetakene i bankenes kundeutlån var veksten 17,1 prosent siste år. IFRS-banker har adgang til å verdsette utlån til virkelig verdi, noe som i hovedsak vil være aktuelt for bankens fastrenteportefølje. Andelen utlån vurdert til virkelig verdi utgjorde 9 prosent av IFRS-bankenes totale utlånsportefølje ved utgangen av kvartalet.

Figur 3.7 *Utlånsvekst til personkunder og private foretak²*

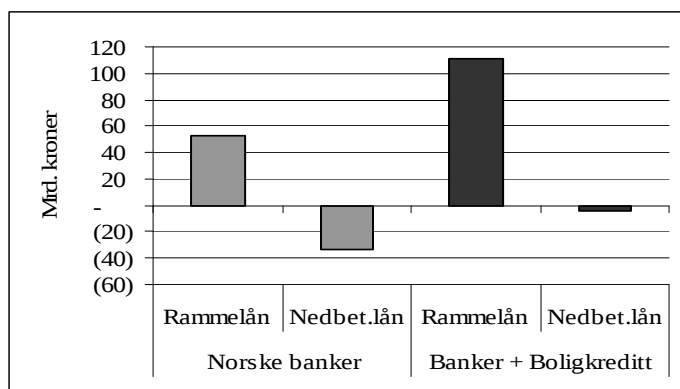
² Personkunder: Lønnstakere, pensjonister, trygdede mv (sektor 810)

Private foretak: Private og personlige foretak/organisasjoner, personlige næringsdrivende (sektor 710-790)

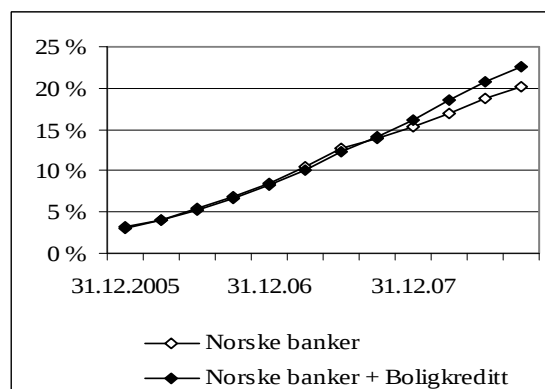
Bankenes vekst i utlån til innenlandske private foretak var 17,9 prosent ved utgangen av tredje kvartal, en nedgang på 1,4 prosentpoeng siden årsskiftet. Utlån til personkunder *sank* med 4,0 prosent siste år, men veksten påvirkes her sterkt av overføringer av lån til boligkredittforetak. Bankenes samlede utlånsvekst til personkunder, dersom boligkredittforetakene tas med, var 8,5 prosent etter en nedgang i veksten på 3,7 prosentpoeng siden årsskiftet. Boliglån til personkunder har historisk utgjort en stor del av bankenes totale utlånsmasse, noe som har bidratt til en portefølje med moderat risiko. Overføringen av godt sikrede boliglån til kredittforetak bidrar til at den gjenværende del av bankenes utlånsportefølje vil ha høyere gjennomsnittlig risiko. Ved utgangen av 2005 utgjorde boliglån til personkunder 53 prosent av bankenes totale kundeutlån. Ved utgangen av tredje kvartal var denne andelen redusert til 44 prosent.

89 prosent av bankenes utlån til personkunder er lån med pant i bolig (94 prosent dersom boligkredittforetak inkluderes). De siste to årene har det særlig vært en sterk vekst for rammelån med pant i bolig, i form av produkter som Boligkreditt, Fleksilån e.l. Slike lån økte fra 133 til 186 mrd. kroner (fra 146 til 256 mrd. kroner dersom boligkredittforetakene regnes med) siste år, og utgjorde ved utgangen av kvartalet 23 prosent av boliglån (fra banker) til kundegruppen. Volumet av ordinære nedbetalingslån var ved utgangen av tredje kvartal *lavere* enn for ett år siden.

Figur 3.8 Økning i lån med pant i bolig siste år

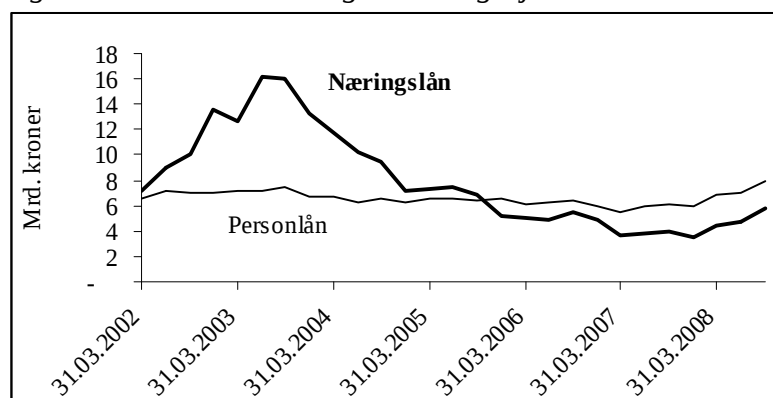

Figur 3.9 Rammelåns andel av lån med pant i bolig

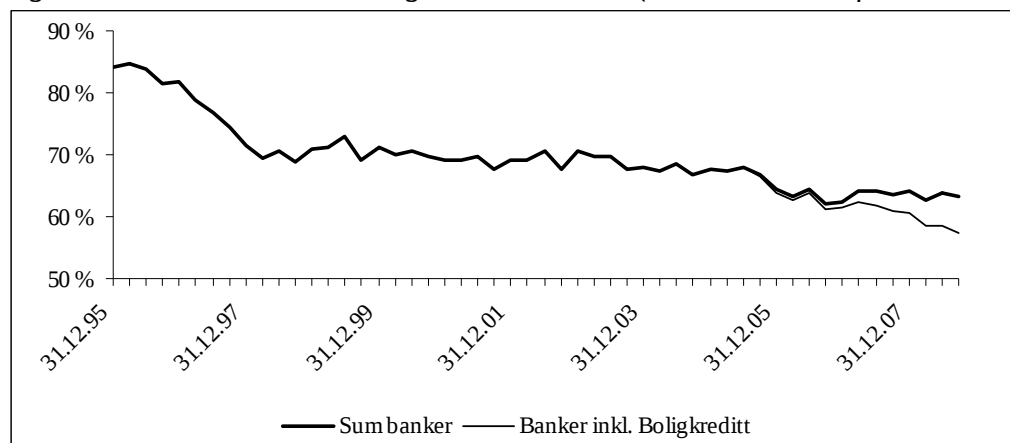
Omfanget av misligholdte engasjementer er fremdeles relativt lavt, men var 35 prosent høyere enn ett år tidligere. I tredje kvartal isolert økte misligholdsvolumet med 18 prosent. I forhold til utlånsvolumet utgjorde misligholdte engasjementer 0,7 prosent mot 0,5 prosent ett år tidligere. Det er særlig sterk økning i misligholdte næringslån, 46 prosent økning siste år og 23 prosent økning i tredje kvartal isolert.

Figur 3.10 Brutto misligholdte engasjementer i norske banker

Innskuddsveksten fra kunder var 9,0 prosent siste år, dvs. noe lavere enn utlånsveksten. Innskuddsdekningen av utlån sank dermed fra 64,2 til 63,5 prosent. Bankenes markedsfinansiering, gjennom lån i verdipapirmarkedet økte betraktelig siste år, med 24 prosent.

Figur 3.11 Innskuddsdekning i norske banker (kundeinnskudd ift. br. utlån til kunder)³

Soliditet

Hittil har syv norske banker fått tillatelse til å anvende interne målemetoder (IRB). I 2008 er IRB-gulvet redusert fra 95 prosent til 90 prosent, noe som innebærer et redusert kapitalkrav for bankene som benyttet IRB i 2007. Fire av de syv bankene viste en reduksjon i kjernekapitaldekningen fra andre til tredje kvartal.

Fra 2008 skal alle ikke-IRB foretak benytte standardmetoden. Ved slutten av 2007 var det fire banker som valgte å bruke standardmetoden, mens de øvrige bankene benyttet Basel I-regelverket. Det har vært en reduksjon i kjernekapitaldekning for standardmetodebankene samlet på 0,5 prosentpoeng siden andre kvartal, til 12,3 prosent.

³ Innskuddsdekningen uten/med utlån i boligkredittforetakene

4. FINANSIERINGSFORETAK

4.1 Finansieringsselskaper

- Svakere resultat enn for samme periode i fjor
- Større utlånstap og økning i misligholdte lån

Finansieringsselskapenes kjerneområder er leasing og bilfinansiering samt kortbaserte utlån og forbruksfinansiering. Det bredt sammensatte markedet innebærer store variasjoner mellom enkeltsselskaper når det gjelder resultat- og balanseutvikling.

Foreløpige resultat- og balansetall omfatter 26 norske finansieringsselskaper hvorav 12 selskaper har avlagt regnskap etter IFRS. De norske selskapene som hovedsakelig driver med leasing og bilfinansiering (14 av 26) er omtalt spesielt. I tillegg er det egne avsnitt for utenlandske filialer i Norge og for selskaper som driver med forbruksfinansiering.

Resultat

Resultat av ordinær drift økte med 13 prosent (167 mill. kroner) sammenlignet med 1. – 3. kvartal 2007. I forhold til GFK falt resultatet med 0,23 prosentpoeng. Resultatnedgangen var størst innenfor området forbruksfinansiering. Egenkapitalavkastningen ble redusert med 1,9 prosentpoeng, men er fortsatt forholdsvis høy.

Finansieringsselskapenes netto renteinntekter økte med 37 prosent sammenlignet med tilsvarende periode i fjor. I prosent av GFK gav dette en økning i nettorenten på 0,20 prosentpoeng. For selskaper som hovedsakelig driver med forbruksfinansiering har det gjennomgående vært en nedgang i nettorenten. Andre driftsinntekter er redusert, mens avskrivninger har økt i forhold til 2007. Det har vært en økning i bokførte tap fra samme periode i fjor.

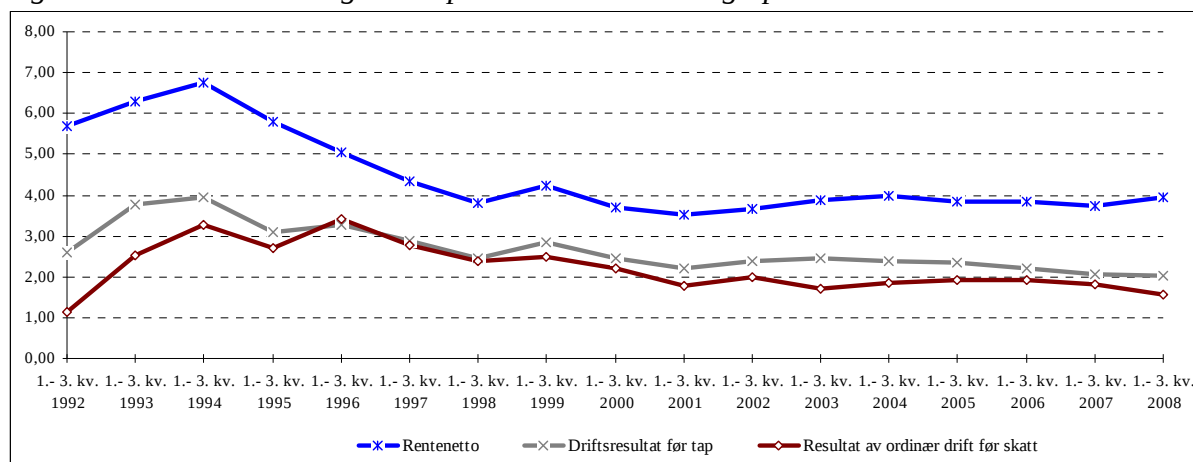
Tabell 4.1.1 Resultatposter

	1. – 3. kvartal 2008		1. – 3. kvartal 2007	
	mill. kroner	prosent av GFK	mill. kroner	prosent av GFK
Nettorenter	3 684	3,93	2 682	3,73
Andre inntekter	554	0,59	555	0,77
herav kursgevinster	12	0,01	6	0,01
Andre kostnader	2 356	2,51	1 752	2,44
herav lønn og adm.kost.	1 685	1,80	1 350	1,88
Driftsresultat før tap	1 882	2,01	1 485	2,06
Bokførte tap	415	0,44	185	0,26
Resultat ordinær drift	1 467	1,57	1 300	1,80
<i>EK-avkastning (%)</i>	<i>13,8</i>		<i>15,7</i>	

Fire selskaper hadde underskudd i 1. - 3. kvartal 2008.

Resultatnivået i finansieringsselskapene har ligget forholdsvis stabilt de siste 10 årene.

Figur 4.1.1 Finansieringsselskapenes resultatutvikling i prosent av GFK

Balanse

Finansieringsselskapenes brutto utlån til kunder økte med 28,2 prosent siste 12 måneder. Hovedårsaken til den sterke veksten var DnB NOR Finans sitt oppkjøp av Skandiabanken Bilfinans i begynnelsen av 2008. Ser man bort fra oppkjøpet ville finansieringsselskapenes utlånsvekst vært 17,2 prosent, klart lavere enn ved utgangen av forrige kvartal da årsveksten var 20,0 prosent.

Brutto misligholdte lån har økt med 48,5 prosent det siste året. Også målt i forhold til utlån er misligholdet høyere enn for ett år siden, og det har vært en økende tendens for de fleste selskapene. Misligholdte lån ligger gjennomgående klart høyere enn i bankene. Tapsnedskrivninger i prosent av utlån har falt noe.

Tabell 4.1.2 Balanseposter (prosent og mill. kroner)

	30.09.2008	30.09.2007	% vekst
Forvaltningskapital	133 204	103 042	29,6
Brutto utlån til kunder	124 457	97 077	28,2
herav utlån vurdert til amortisert kost	124 339	96 954	28,2
Gjeld til kredittinstitusjoner	108 183	83 883	29,0
Innlån fra og gjeld til kunder	2 394	2 092	14,4
Brutto misligholdte lån	2 823	1 902	48,5
i prosent av brutto utlån	2,27	1,96	
Netto misligholdte lån	1 910	1 196	59,8
i prosent av netto utlån	1,55	1,25	
Tapsnedskrivninger	1 217	1 022	19,1
i prosent av brutto utlån vurdert til amortisert kost	0,98	1,05	

Soliditet

Det er kun ett finansieringsselskap som benytter IRB-metoden. De øvrige benytter standardmetoden, og samlet hadde de en reduksjon kjernekapitaldekningen med 1,1 prosentpoeng siden andre kvartal.

Tabell 4.1.3 Kapitaldekning i finansieringsselskaper som benytter standardmetoden

	Kjernekapitaldekning	Kapitaldekning
30.09.2008	10,9 %	12,1 %
30.06.2008	12,0 %	13,7 %
30.09.2007	12,8 %	13,7 %

Leasing og bilfinansiering

Av de 26 norske finansieringsselskapene omtalt ovenfor, driver 14 selskaper i hovedsak med leasing og bilfinansiering. Disse har nesten 90 prosent av norske finansieringsselskapers forvaltningskapital.

Resultat av ordinær drift økte med 20 prosent sammenlignet med året før for denne gruppen. Målt i prosent av GFK var det en nedgang i resultatet på 0,11 prosentpoeng.

Egenkapitalavkastningen var noe lavere enn for tilsvarende periode i fjor. Det var en økning i nivået på netto renteinntekter. Andre driftsinntekter har falt noe, mens det har vært en økning i avskrivninger. De bokførte tapene var høyere enn i samme periode i fjor.

Tabell 4.1.4 Resultatposter

	1. – 3. kvartal 2008		1. – 3. kvartal 2007	
	mill. kroner	prosent av GFK	mill. kroner	prosent av GFK
Nettorenter	2 656	3,17	1 865	2,91
Andre inntekter	239	0,29	254	0,39
herav kursgevinster	1	0,00	-11	-0,02
Andre kostnader	1 574	1,88	1 137	1,77
herav lønn og adm.kost.	1 064	1,27	866	1,34
Driftsresultat før tap	1 321	1,58	982	1,53
Bokførte tap	273	0,33	109	0,17
Resultat ordinær drift	1 048	1,25	873	1,36
<i>EK-avkastning (%)</i>	<i>11,2</i>		<i>11,8</i>	

Utlånsveksten for denne gruppen påvirkes også av overføringen av lån fra Skandiabanken Bilfinans til DnB NOR Finans. Uten overføringen ville veksten vært i overkant av 15 prosent. Leasing utgjør om lag 60 prosent av utlånene. Samlet vekst i leasingporteføljen ville ligget rundt 16,5 prosent uten overføringer fra Skandiabanken Bilfinans. Brutto misligholdte lån i prosent av utlån var høyere enn året før.

Tabell 4.1.5 Balanseposter (prosent og mill. kroner)

	30.09.2008	30.09.2007	% vekst
Forvaltningskapital	119 255	92 082	29,5
Brutto utlån til kunder	110 888	86 975	27,5
herav leasing	67 248	54 850	22,6
Gjeld til kredittinstitusjoner	98 139	76 195	28,8
Innlån fra og gjeld til kunder	2 000	1 488	34,4
Brutto misligholdte lån	1 734	1 104	57,1
i prosent av brutto utlån	1,56	1,27	
Netto misligholdte lån	1 134	676	67,8
i prosent av netto utlån	1,03	0,78	
Tapsnedskrivninger	878	727	20,8
i prosent av brutto utlån	0,79	0,84	

Utenlandske filialer i Norge

Tallene omfatter 17 utenlandske filialer i Norge. Filialene har 20 prosent av finansieringsselskapenes totale forvaltningskapital. Resultat av ordinær drift var svakere enn i samme periode i fjor. Resultatet ble påvirket av en økning i bokførte tap i ett enkelt selskap.

Tabell 4.1.6 Resultatposter for utenlandske filialer i Norge

	1. – 3. kvartal 2008		1. – 3. kvartal 2007	
	mill. kroner	prosent av GFK	mill. kroner	prosent av GFK
Nettorenter	581	2,29	490	2,32
Andre inntekter	103	0,41	103	0,49
Herav kursgevinster	0	0,00	2	0,01
Andre kostnader	393	1,55	331	1,57
Herav lønn og adm.kost.	242	0,95	231	1,10
Driftsresultat før tap	291	1,15	262	1,24
Bokførte tap	107	0,42	13	0,06
Resultat ordinær drift	184	0,73	249	1,18

Filialenes samlede utlånsvekst var påvirket av en kraftig reduksjon i utlånene to selskaper. Veksten varierte mye mellom de ulike filialene.

Tabell 4.1.7 Balanseposter for utenlandske filialer i Norge

	30.09.2008	30.09.2007	% vekst
Forvaltningskapital	33 312	29 233	14,0
Brutto utlån til kunder	29 011	27 545	5,3
Gjeld til kredittinstitusjoner	20 490	17 897	14,1

Forbrukslån

Utvalget består av 15 selskaper som i hovedsak driver med forbrukslån eller har forbruksfinansiering som en del av sin virksomhet. Forbrukslån omfatter både kortbaserte utlån og andre forbrukslån uten sikkerhet. Selskapene tilbyr ulike produkter, blant annet kredittkort med inntil 100 000 kroner i kreditt, samt lån uten sikkerhet i størrelsesorden 10 000 til 350 000 kroner. Den effektive renten på disse lånene vil kunne variere mye (fra ca. 8 til over 30 prosent) avhengig av lånebeløp og tilbakebetalingstid.

Det er 6 finansieringsselskaper i utvalget. Disse har ca. 25 prosent av finansieringsselskapenes utlån til lønnstakere og 7 prosent av finansieringsselskapenes totale utlån. I tillegg inngår 9 banker samt enheter i banker og finansieringsselskaper i utvalget. Bank Norwegian er ny i 2008. Sportsmann Finans, Folkia Finans og Resurs Bank har startet virksomhet det siste året, men har liten portefølje og er foreløpig ikke med i utvalget.

Årsveksten var noe lavere enn ved utgangen av forrige kvartal. Uten Bank Norwegian ville utlånsveksten siste 12 måneder ligget på 19,0 prosent, 0,8 prosentpoeng lavere enn ved utgangen av juni 2008. Veksten varierer mye mellom de ulike selskapene i utvalget.

Tabell 4.1.8 Utviklingen i forbrukslån i et utvalg selskaper

GE Money Bank (NUF), Citibank (NUF), DnB NOR Kort (Cresco), Enter Card, Finaref, Ikano Finans, Europay Norge, Diners Club Norge, Santander Consumer Bank, SEB Privatbanken, Nordea Finans, Skandiabanken (NUF), yA Bank, Svea Finans (NUF), Bank Norwegian

	2003	2004	2005	2006	2007	per 3. kv. 2007	per 3. kv. 2008
Forbrukslån (mill. kr)	20 816	22 823	26 276	31 057	36 890	35 347	42 767
Vekst % (12 mnd.)*	7,4	9,6	15,1	18,2	18,8	17,1	21,0
Bokførte tap (mill. kr)	574	398	382	253	341	260	509
Tap i % av forbrukslån	2,8	1,7	1,5	0,8	0,9	1,0	1,6
Nettorente i % av GFK	10,1	12,0	11,6	11,2	10,0	10,0	8,7
Resultat ord. drift i % av GFK	4,9	7,7	7,6	7,6	5,7	5,5	3,5
Brutto misligholdte lån (mill. kr)	1 758	1 552	1 471	1 532	1 791	1 659	2 458
Brutto mislighold i % av forbrukslån	8,4	6,8	5,5	4,9	4,9	4,7	5,7

*Vekstraten i 2003 og 2004 var påvirket av en reduksjon i utlånene i DnB NOR Kort (Cresco).

Det har vært en klar økning i både mislighold og tap i 2008, men nivået er fortsatt lavere enn for 4-5 år siden. Nivået på bokførte tap og misligholdte lån knyttet til forbrukslån ligger høyere enn for banker og finansieringsselskaper generelt. Resultat av ordinær drift i prosent av GFK, har vist en fallende tendens i år, men selskapene har høyere nettorente og bedre resultat enn gjennomsnittet for banker og finansieringsselskaper.

4.2 Kredittforetak

- Forbedret resultat som følge av økte netto renteinntekter
- Kraftig utlånsvekst gjennom overføring av lån fra banker til boligkredittforetak

Foreløpige resultat- og balansetall omfatter 12 kredittforetak hvorav 9 foretak har avlagt regnskap etter IFRS. Det gis en egen omtale av boligkredittforetakene avslutningsvis.

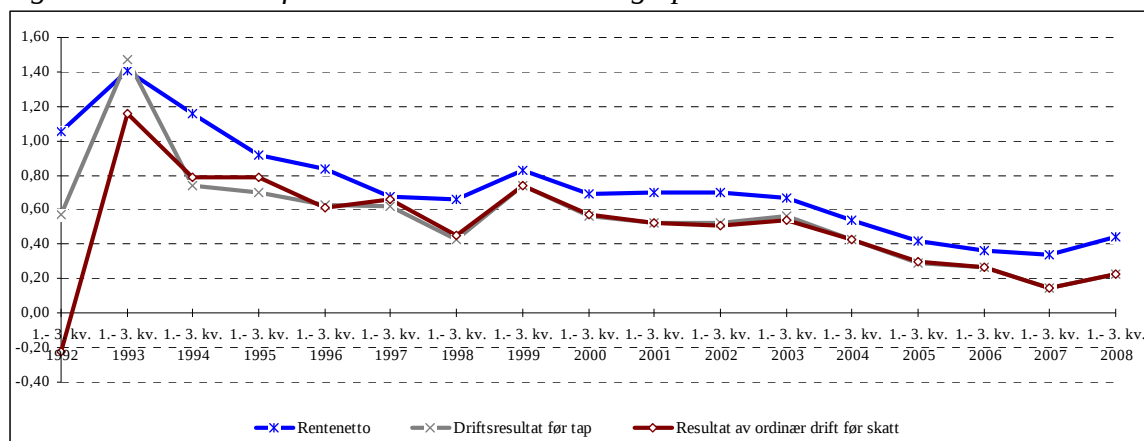
Resultat

Resultat av ordinær drift var 0,08 prosentpoeng bedre enn for samme periode i fjor, målt i forhold til GFK. En økning i netto renteinntekter var hovedårsaken til resultatforbedringen. Kredittforetakenes bokførte tap ligger fortsatt på et lavt nivå.

Tabell 4.2.1 Resultatposter

	1. – 3. kvartal 2008		1. – 3. kvartal 2007	
	mill. kroner	prosent av GFK	mill. kroner	prosent av GFK
Nettorenter	2 195	0,43	1 234	0,33
Andre inntekter	-428	-0,08	-292	-0,08
herav kursgevinster	-316	-0,07	-242	-0,06
Andre kostnader	622	0,12	406	0,11
herav lønn og adm.kost.	322	0,06	269	0,07
Driftsresultat før tap	1 144	0,23	537	0,15
Bokførte tap	17	0,00	-10	0,00
Resultat ordinær drift	1 127	0,23	547	0,15
EK-avkastning (%)	6,6		4,4	

Figur 4.2.1 Kredittforetakenes resultatutvikling i prosent av GFK

To kredittforetak hadde underskudd i 1. – 3. kvartal 2008.

Balanse

Kredittforetakenes utlån til kunder har økt med 57 prosent siste 12 måneder. Den kraftige veksten skyldes overføring av utlån fra banker til boligkredittforetak. Vekst i utlån utenom boligkredittforetakene utgjorde i underkant av 14 prosent. Det har vært en økning i misligholdte engasjementer, men nivået er fortsatt lavt for kredittforetakene som gruppe.

Tabell 4.2.2 Balanseposter (prosent og mill. kroner)

	30.09.2008	30.09.2007	% vekst
Forvaltningskapital	781 146	533 876	46,3
Brutto utlån til kunder	484 806	308 680	57,1
herav utlån vurdert til amortisert kost	342 282	165 991	106,2
herav utlån vurdert til virkelig verdi	142 524	142 689	-0,1
Gjeld til kredittinstitusjoner	169 055	137 478	23,0
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	562 643	358 562	56,9
Brutto misligholdte lån	613	104	487,6
i prosent av brutto utlån	0,13	0,03	
Netto misligholdte lån	613	104	487,6
i prosent av netto utlån	0,13	0,03	
Tapsnedskrivninger	74	59	24,6
i prosent av brutto utlån vurdert til amortisert kost	0,02	0,04	

Soliditet

To kredittforetak benytter IRB-metoden, mens de resterende benytter standardmetoden.

Kredittforetakene under standardmetoden har samlet redusert kjernekapitaldekningen med 0,1 prosentpoeng siden andre kvartal.

Tabell 4.2.3 Kapitaldekning i kredittforetak som benytter standardmetoden

	Kjernekapitaldekning	Kapitaldekning
30.09.2008	8,7 %	11,8 %
30.06.2008	8,8 %	11,9 %
30.09.2007	8,4 %	11,6 %

Boligkredittforetak

Av 12 kredittforetak driver 5 foretak hovedsakelig med boliglån. Dette er DnB NOR Boligkreditt, Sparebank 1 Boligkreditt, Terra Boligkreditt, BN Boligkreditt og Storebrand Kredittforetak. Tallene nedenfor omfatter disse 5 foretakene.

Handelsbanken Eiendomskreditt (NUF) ble etablert i 3. kvartal. I tillegg startet Sparebanken Vest Boligkreditt opp i september 2008. Flere boligkredittforetak vil bli etablert den nærmeste tiden som en følge av statens tiltakspakke til banknæringen som innebærer at staten vil bytte statspapirer mot obligasjoner med fortrinnsrett i norske lån sikret med pant i bolig. Bankene vil kunne erverve obligasjoner med fortrinnsrett enten i markedet eller direkte fra et kredittforetak som er autorisert til å utstede slike obligasjoner.

Tabell 4.2.4 Resultatposter

	1. – 3. kvartal 2008		1. – 3. kvartal 2007	
	mill. kroner	prosent av GFK	mill. kroner	prosent av GFK
Nettorenter	673	0,53	206	0,51
Andre inntekter	207	0,16	-14	-0,03
herav kursgevinster	311	0,25	18	0,04
Andre kostnader	303	0,24	109	0,27
herav lønn og adm.kost.	50	0,04	20	0,04
Driftsresultat før tap	578	0,46	83	0,21
Bokførte tap	23	0,02	0	0,00
Resultat ordinær drift	555	0,44	83	0,21
EK-avkastning (%)		9,0		3,2

Den gunstige resultatutviklingen for boligkredittforetakene hittil i år er i stor grad påvirket av volumveksten som følge av overføring av boliglån fra banker.

Tabell 4.2.5 Balanseposter (prosent og mill. kroner)

	30.09.2008	30.09.2007	% vekst
Forvaltningskapital	235 339	77 442	203,9
Brutto utlån til kunder	218 918	74 724	193,0
herav utlån vurdert til amortisert kost	216 755	72 819	197,7
Gjeld til kredittinstitusjoner	79 133	46 415	70,5
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	141 930	25 866	448,7
Brutto misligholdte lån	130	0	
i prosent av brutto utlån	0,06		
Netto misligholdte lån	130	0	
i prosent av netto utlån	0,06		
Tapsnedskrivninger	37	0	
i prosent av brutto utlån vurdert til amortisert kost	0,02		

Boligkredittforetakene startet opp med utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett i 3. kvartal 2007 etter at nye lovregler trådte i kraft 1. juni samme år. Ved utgangen av tredje kvartal 2008 hadde foretakene utstedt obligasjoner med fortrinnsrett på om lag 140 mrd. kroner, mot ca. 124 mrd. kroner ved utgangen av første halvår.

5. LIVSFORSIKRINGSSKAPER

- Svært svake resultater i livsselskapene i 1. – 3. kvartal
- Negative finansinntekter, hovedsakelig som følge av fall i aksjekursene
- Bufferkapitalen betydelig redusert

Generelt

Nye virksomhetsregler for livsforsikringsselskaper og endret årsregnskapsforskrift for forsikringsselskaper trådte i kraft med virkning f.o.m. 2008. Som følge av at nye virksomhetsregler vanskeliggjør omarbeiding av regnskapene for tidligere år, er det i regnskapsforskriften åpnet for fritak fra å utarbeide sammenligningstall for 2007. Det er derfor kun sammenligningstall for samme periode i 2007 på enkelte størrelser, og det gjøres i større grad sammenligning med forrige kvartal.

Kapitalavkastning (kollektivporteføljen)

Livsselskapene hadde en bokført kapitalavkastning på 0,3 prosent i de tre første kvartalene i 2008 (2,6 prosent i første halvår). Svake finansresultater ga verdijustert avkastning per tredje kvartal 2008 på -2,2 prosent for selskapene samlet (2,3 prosent i første halvår).

Resultat

Livsselskapene hadde et resultat før tildeling til kunder og skatt på -15 mrd. kroner i første til tredje kvartal. Det tilsvarer -2,7 prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK). I første halvår var resultatet -1 mrd. kroner. Selskapene hadde samlet netto verdiendringer på finansielle eiendeler på -31 mrd. kroner, hvorav verdiendringer på aksjer utgjorde -25 mrd. kroner. Verdijustert resultat som inkluderer endringer i kursreguleringsfondet var på -33 mrd. kroner (-5,9 prosent av GFK) i de tre første kvartalene i 2008. I første halvår var verdijustert resultat -17 mrd. kroner (-4,6 prosent av GFK).

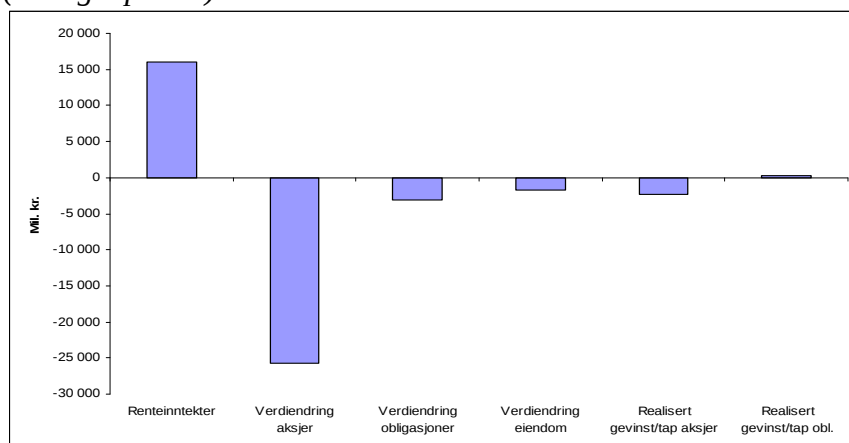
Tabell 5.2 Utvalgte resultatposter

RESULTATER (annualiserte procenter)	1.-3. kvartal 2008		1. halvår 2008		1.-3. kvartal 2007	
	Mill. kr.	% av GFK	Mill. kr.	% av GFK	Mill. kr.	% av GFK
Premieinntekter	63 614	11,53	35 896	9,72	60 987	11,74
herav overføringer av premieres. mv. fra andre	10 453	1,89	8 939	2,42	7 957	1,53
Netto inntekter fra finansielle eiendeler i kollektivporteføljen	-15 016	-2,72	-7 962	-2,16		
herav gevinster ved realisasjon	-2 242	-0,41	-301	-0,08		
herav verdiendringer	-31 207	-5,66	-21 658	-5,86		
Erstatninger	49 762	9,02	34 019	9,21	53 259	10,25
herav overføring av premiereserve mv. til andre	8 096	1,47	6 439	1,74	8 063	1,55
Endring i forsikringsforpliktelser - kontraktsfaste forpliktelser	-1 798	-0,33	7 335	1,99		
herav nye tilleggsavsetninger	0	0,00	2	0,00		
Forsikringsrelaterte driftskostnader	4 205	0,76	2 837	0,77		
Resultat av teknisk regnskap	-11 781	-2,14	-2 502	-0,68		
Resultat av ikke-teknisk regnskap	-3 652	-0,66	462	0,13		
Resultat før nye TA, tildeling til kunder og skatt	-14 896	-2,70	-1 006	-0,27	24 918	4,80
Endring i kursreguleringsfond	-17 738	-3,22	-15 996	-4,33	-2 675	-0,51
Verdijustert resultat før nye TA, tildeling til kunder og skatt	-32 635	-5,92	-17 003	-4,60	22 243	4,28
Totalresultat (inkl. andre resultatkomponenter)	-15 274	-2,77	-1 978	-0,54		

Premieinntektene økte fra 61 til 64 mrd. kroner sammenlignet med de tre første kvartalene i 2007 (fra 11,7 til 11,5 prosent av GFK). Erstatningene falt fra 53 (10,3 prosent av GFK) til 50 mrd. kroner (9 prosent av GFK).

Som i forrige kvartal er det hovedsakelig verdiendringene på aksjebeholdningen som bidrar negativt til resultatet. Det var også realisert tap på aksjer i perioden. Renteinntektene bidrar imidlertid positivt til resultatet. Verdiendring på eiendom utgjorde totalt -1,7 mrd. kroner.

Figur 5.1 Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen 1.-3. kvartal 2008 (utvalgte poster). Mill. kroner.

Livselskapene hadde netto verdiendringer på obligasjoner og sertifikater på -2,7 mrd. kroner i 1.-3. kvartal 2008. De negative verdiendringene var på obligasjoner og sertifikater utstedt av ikke-offentlige foretak på 3,4 mrd. kroner, mens selskapene hadde en positiv verdiutvikling på stats- og statsgaranterte obligasjoner i perioden. Selskapene hadde netto gevinst ved realisasjon av obligasjoner og sertifikater i 1.-3 kvartal 2008, mens de hadde et realisert tap i samme periode i fjor.

Tabell 5.4 Realisert gevinst/tap og verdiendringer på obligasjonsporteføljen*

Mill. kr.	1.-3. kv. 2008	1.-3. kv. 2007
Netto gevinst/tap ved realisasjon av obligasjoner	379	-956
- Stats- og statsgaranterte og andre offentlige obligasjoner	-156	-494
- Øvrige obligasjoner	545	-462
Verdiendringer på obligasjoner	-2 748	-3 563
- Stats- og statsgaranterte og andre offentlige obligasjoner	596	-1 426
- Øvrige obligasjoner	-3 439	-2 137

*Tallene for 1.-3. kvartal 2008 gjelder kollektivporteføljen og er ikke direkte sammenlignbare med samme periode i 2007.

Balanse

Livselskapenes forvaltningskapital ble redusert med om lag 10 mrd. kroner i tredje kvartal til 730 mrd. kroner. Kollektivporteføljen utgjorde hoveddelen av forvaltningskapitalen med 82 prosent, mens selskaps- og investeringsvalgporteføljen utgjorde hhv. 11 og 7 prosent.

For selskapene totalt sett utgjorde finansielle eiendeler til virkelig verdi 371 mrd. kroner ved utgangen av tredje kvartal. Dette utgjør om lag halvparten av selskapenes samlede balanse. Aksjeandelen utgjorde 17 prosent for selskapene totalt. Dette er en nedgang på fem prosentpoeng sammenlignet med forrige kvartal. Når investeringsvalgporteføljen holdes utenfor var aksjeandelen 14 prosent. Det skilles mellom aksjeandel som kun viser beholdningstall på balansen og selskapenes aksjeeksponering som også tar hensyn til eventuelle derivater. Aksjeeksponeringen inkludert derivater (sikringsinstrumenter) var for de fleste selskapene lavere enn aksjeandelen som fremgår av balansen.

Obligasjoner og sertifikater til virkelig verdi utgjorde ved utgangen av andre kvartal 210 mrd. kroner, som tilsvarer 29 prosent av total forvaltningskapital. Dette er en økning på to prosentpoeng siden utgangen av forrige kvartal. Om lag 30 prosent av obligasjonsporteføljen var offentlig utstedte obligasjoner.

Obligasjoner holdt til forfall utgjorde 158 mrd. kroner, som tilsvarer 22 prosent av forvaltningskapitalen.

Tabell 5.5 Utvalgte balanseposter

BALANSE OG NØKKELTALL	30.09.2008		30.06.2008		31.12.2007	
	Mill. kr.	% av FK	Mill. kr.	% av FK	Mill. kr.	% av FK
Bygninger og faste eiendommer	94 933	13,0	90 342	12,2	89 438	12,1
Finansielle eiendeler til amortisert kost	214 843	29,4	206 756	27,9	241 919	32,8
herav investeringer som holdes til forfall	157 929	21,6	152 352	20,6	180 643	24,5
herav utlån og fordringer	50 632	6,9	48 172	6,5	20 689	2,8
Finansielle eiendeler til virkelig verdi	370 632	50,7	399 805	54,0	369 755	50,1
herav aksjer og andeler	126 122	17,3	159 029	21,5	172 682	23,4
herav obligasjoner og sertifikater	209 991	28,7	199 452	26,9	187 274	25,4
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	730 863	100,0	740 668	100,0	737 849	100,0
herav eiendeler i selskapsporteføljen	81 454	11,1	83 503	11,27		
herav investeringer i kollektivporteføljen	596 954	81,7	602 518	81,35		
herav investeringer i investeringsvalgporteføljen	52 456	7,2	54 647	7,38		
Kursreguleringsfond	59	0,0	1 801	0,24		
Forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	609 491	83,4	606 473	81,88		
Tilleggsavsetninger - kollektivporteføljen	24 197	3,3	24 220	3,27		
Ansvarlig kapital	49 060	6,7	55 996	7,56		

Tabell 5.6 Spesifikasjon av obligasjoner og sertifikater til virkelig verdi

	30.09.2008		30.09.2007	
	Mill. kr.	% av FK	Mill. kr.	% av FK
Stats- og statsgaranterte og andre offentlige obl.	48 186	6,6	51 251	7,1
Øvrige obligasjoner	111 502	15,3	109 202	15,2

Utenlandske aksjer utgjorde 51 prosent av aksjebeholdningen for selskapene totalt. Dette er en økning på tre prosentpoeng sammenlignet med utgangen av andre kvartal. Selskapenes dynamiske risikostyring kan ha bidratt til større nedslag i norske aksjer enn i utenlandske i tredje kvartal.

Soliditet og stresstester

Livselskapene hadde ved utgangen av tredje kvartal en samlet kapitaldekning på 14,6 prosent. Samtlige selskaper oppfylte per tredje kvartal kravet om 8 prosent kapitaldekning.

Stresstest II – livselskaper⁴ og de tre største pensjonskassene

Fra og med 2008 skal samtlige forsikringsselskaper og de største pensjonskassene rapportere stresstester til Kredittilsynet kvartalsvis, jfr. forskrift 22.02.2008 om rapportering av stresstester for forsikringsselskaper og pensjonsforetak. Stresstest II er basert på bokførte verdier og skal belyse selskapets evne til å oppfylle gjeldende soliditetskrav. Stresstesten avviker noe fra stresstesten definert i den tidligere kapitalforvaltningsforskriften, og som Kredittilsynet tidligere har benyttet i sine beregninger, men er likevel i hovedsak basert på de samme prinsippene.

Følgende forutsetninger legges til grunn i beregning av markedsrisiko:

- Et parallelt skift rentekurven på 1,5 prosentpoeng,
- et fall i aksjekursene med 20 prosent,
- et fall i eiendomsmarkedene med 12 prosent og
- en endring i kursen på utenlandsk valuta med 12 prosent.

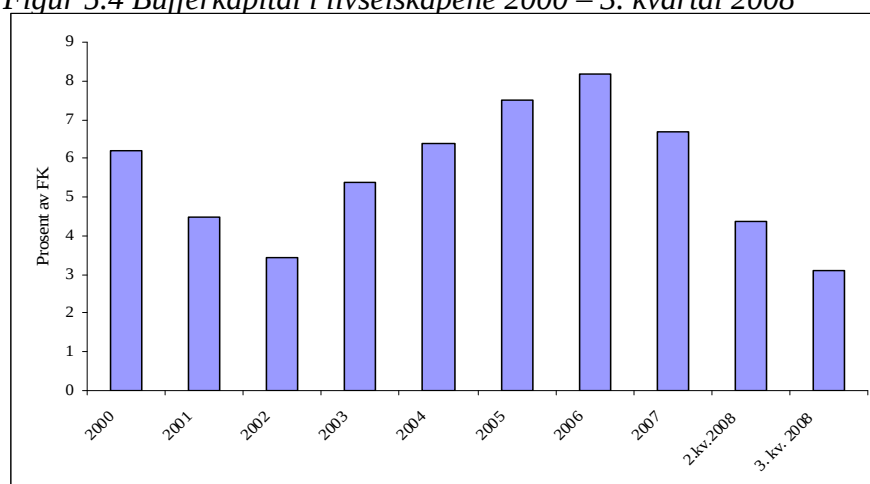
Bufferkapitalen består av overskytende kjernekapital (kjernekapitalmargin), delårsresultat, tilleggsavsetninger begrenset oppad til årets renteforpliktelse, kursreguleringsfond og risikoutjevningsfond.

⁴ Tallene for livselskapene gjelder de syv største selskapene som utgjorde 99 prosent av livselskapenes samlede forvaltningskapital ved utgangen av tredje kvartal.

Stresstestene per 30. september viste en økning i bufferkapitalutnyttelsen (BKU) for de fleste selskapene i forhold til utgangen av andre kvartal. For livselskapene samlet økte BKU fra 130 til 141 prosent. Fra utgangen av andre kvartal til 9. september, hvor det ble foretatt en ekstraordinær stresstest, hadde flere selskaper en nedgang i bufferkapitalutnyttelsen. Dette skyldtes i hovedsak nedsalg av aksjer, som i tillegg til reduksjon i tapspotensialet for aksjer også bidro til en reduksjon av beregningsgrunnlaget.

Bufferkapitalen, slik den er definert i stresstesten, er redusert med i nær 10 mrd. kroner siden utgangen av 2. kvartal. De negative resultatene i livselskapene per tredje kvartal bidrar i vesentlig grad til reduksjonen i bufferkapital som igjen får betydelig utslag på selskapenes bufferkapitalutnyttelse.

*Figur 5.4 Bufferkapital i livselskapene 2000 – 3. kvartal 2008**

*Tallene i 2008 baserer seg på stresstestrapporteringen og kan avvike noe fra tidligere perioder.

Det er fortsatt stor usikkerhet om utviklingen både i realøkonomien og verdipapirmarkedene fremover. Selskapene har lavt nivå på bufferkapitalen. Samtidig er imidlertid også risikoen i selskapenes porteføljer redusert, blant annet ved nedsalg i aksjer. På den annen side begrenser dette selskapenes muligheter til å bygge opp reserver ved oppgang i aksjemarkedet.

6. SKADEFORSIKRINGSSELSKAPER

- Lave finansinntekter har gitt svakere resultater
- Bruk av sikkerhetsavsetningene bidro til økning i teknisk resultat
- Nedgang i combined ratio

Utvalget består av 44 forsikringsselskaper. I fremstillingen er selskapene delt inn i ulike grupper. De største konsernene vil bli omtalt i et eget avsnitt. Utenlandske filialer i Norge er ikke inkludert i den generelle analysen, men fordi utenlandske filialer har en betydelig andel av det norske markedet, er det i et avsnitt gjengitt samlede tall for de største filialene basert på rapportering til Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 6.1 viser de ulike forsikringsgruppenes markedsandeler målt i prosent av samlet forfalt bruttopremie. Det store skiftet i markedsandelen mellom konsern og filialer er påvirket av at Vesta ble filial i 3. kvartal 2007.

Tabell 6.1 Markedsandeler mål etter forfalt bruttopremie

I prosent av samlet bruttopremie	1.-3. kv. 2008	1.-3. kv. 2007*
Knyttet til konsern	36	47
Captives	6	6
Øvrige AS'er	9	8
Sjøforsikringsselskaper	3	4
Øvrige gjensidige	1	1
Filialer	44	34

Resultatutvikling i gruppene

Tabell 6.2 resultatutviklingen i de ulike gruppene av skadeselskaper

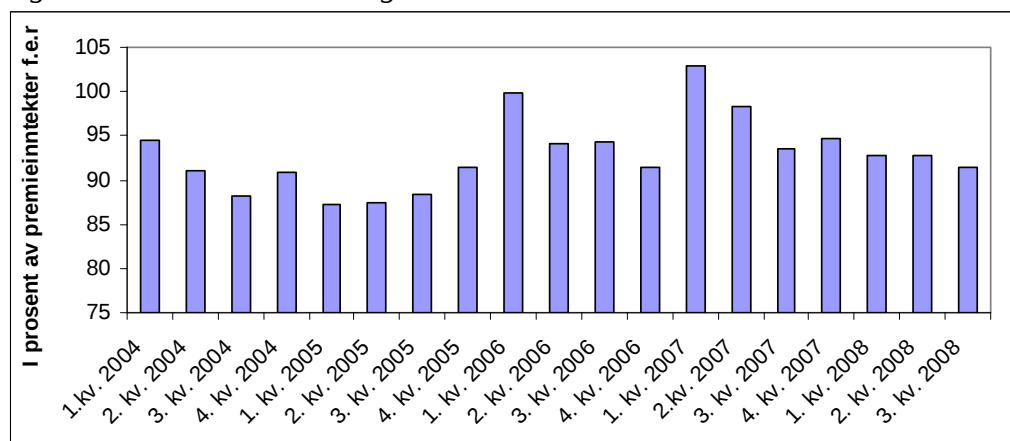
		1.-3. kv. 2008	1.-3. kv. 2007
Knyttet til konsern	Teknisk resultat	1 893	1 517
	Resultat før skattekostnad	1 310	2 517
Captives	Teknisk resultat	1 423	86
	Resultat før skattekostnad	-487	428
Øvrige AS'er	Teknisk resultat	201	170
	Resultat før skattekostnad	-8	241
Gjensidige sjøforsikrings-selskaper	Teknisk resultat	228	-91
	Resultat før skattekostnad	108	-14
Øvrige gjensidige	Teknisk resultat	113	106
	Resultat før skattekostnad	-48	145
Alle selskaper	Teknisk resultat	3 858	1 788
	Resultat før skattekostnad	876	3 317

Tabell 6.2 viser resultatutviklingen i de ulike gruppene av skadeselskaper. I 1.-3. kvartal 2008 hadde samtlige grupper en betydelig bedring i teknisk resultat sammenlignet med 1.-3. kvartal 2007, men med unntak av sjøforsikringsselskapene hvor resultatet før skatt var betydelig svekket.

Det er spesielt endring i sikkerhetsavsetning og netto inntekter fra investeringer som påvirker resultatene. Med unntak av konsernene bidro bruk av sikkerhetsavsetningene til bedring i teknisk resultat. Resultat før skatt ble derimot svekket som følge av negative investeringsinntekter. Gjensidig sjøforsikringsselskapene hadde så stor økning i teknisk resultat at det veide opp for negative finansinntekter, slik at også resultat før skatt ble betydelig bedre enn i 1.-3. kvartal 2007. For gruppen knyttet til konsern ble teknisk resultat

bedre enn i 1.-3. kvartal 2007 fordi det ble satt av langt mindre til sikkerhetsavsetninger, men resultat før skatt ble svekket på grunn av en sterk reduksjon i investeringsinntekter.

Figur 6.1 Kvartalsvis utvikling i combined ratio

Figur 6.1 viser den kvartalsvise utviklingen av combined ratio for alle selskapene samlet. Combined ratio er summen av skadeprosent (erstatningskostnader f.e.r i prosent av premieinntekter f.e.r) og kostnadsprosent (forsikringsrelaterte driftskostnader f.e.r. i prosent av premieinntekter f.e.r). Combined ratio gir et mål på lønnsomheten av den forsikringsrelaterte virksomheten. Figuren viser store sesongvariasjoner. I 1. kvartal er nivået ofte høyt bl.a. på grunn av flere skader i vintervær. I en lengre periode har det vært en stigende trend der combined ratio i det aktuelle kvartalet har vært høyere enn i tilsvarende kvartal året før. Det kan imidlertid se ut til at denne trenden er i ferd med å snu. I 1.-3. kvartal 2008 var combined ratio lavere enn i hele 2007. De siste årene har betydelig konkurranse og høye investeringsinntekter gitt selskapene incentiver til å holde premiesatsene nede. Med lavere investeringsinntekter blir det viktigere for selskapene å oppnå et godt forsikringsteknisk resultat gjennom lavere kostnads- og skadeprosent. En del selskaper vil antakelig øke premiesatsen og redusere kostnadene for å øke lønnsomheten.

Tabell 6.3 Combined ratio i ulike grupper

(Tall i prosent)	Knyttet til konsern	Captives	Øvrige AS'er	Sjøforsikr.-selskaper	Øvrige gjensidige	Alle
1. -3. kv. 2008	94,2	39,2	100,6	110,5	86,9	91,4
1.- 3. kv. 2007	95,0	60,3	93,4	123,8	83,1	93,4

Tabell 6.3 viser hvordan combined ratio fordeler seg i de ulike gruppene. Captives har en stor reduksjon på 21,1 prosentpoeng sammenlignet med 1-3. kvartal 2007, og bidrar sterkt til reduksjon av samlet combined ratio. Endringene i denne gruppens combined ratio sier mer om variasjon i hvordan regnskapet føres, enn om faktiske endringer i nivået på premieinntekter og skadeutbetalinger. Sjøforsikringsselskapene har også hatt en betydelig nedgang, men ligger fortsatt på et høyt nivå med 110,5 i combined ratio i 1.-3. kvartal 2008. I gruppen knyttet til konsern har combined ratio sunket med 0,8 prosentpoeng. For gruppen øvrige aksjeselskaper har combined ratio økt med 7,2 prosentpoeng til 100,6. For denne gruppen har det vært en økning i både skade- og kostnadsprosenten. Denne gruppen består av flere nyetablerte selskaper med lave premieinntekter, noe som bidrar til å øke combined ratio.

17 av 44 skadeforsikringsselskaper hadde negativt resultat før skatt i 1.-3. kvartal 2008, det er en økning siden 1. halvår hvor 12 selskaper hadde negativt resultat. Negative investeringsinntekter er hovedforklaringen til underskuddene.

Resultatutvikling for selskapene samlet

I fremstillingen av resultat- og balanseutviklingen for skadeforsikringsselskapene samlet, er captives holdt utenom som følge av svært store variasjoner i resultatene fra år til år.

Tabell 6.4 Samlet resultatutvikling for alle skadeforsikringsselskaper utenom captives

Tall i mill. kr og prosent av premie f.e.r	1.-3. kv. 2008	% av premie	1.-3. kv. 2007	% av premie
Premieinntekter f.e.r.	16 328	0	15 722	0
Allokert investeringsavkastning	1 502	9	1 620	10
Andre forsikringsrelaterte inntekter (inkl. premierabatter og gevinster)	92	1	53	0
Erstatningskostnader f.e.r.	12 325	75	12 070	77
Forsikringsrelaterte driftskostnader f.e.r.	3 300	20	3 053	19
Endring i sikkerhetsavsetning mv.	-142	-1	568	4
Resultat av teknisk regnskap	2 435	15	1 702	11
Netto inntekter av finansielle eiendeler	438	3	2 808	18
Allokert investeringsavkastning	1 502	9	1 620	10
Andre inntekter/kostnader	-8	0	-1	0
Resultat før skattekostnad	1 363	8	2 889	18

I 1.-3. kvartal 2008 hadde skadeforsikringsselskapene et samlet teknisk resultat på 2 435 mill. kroner, mot 1 702 mill. kroner i 1.-3. kvartal 2007. Det var først og fremst bruk av sikkerhetsavsetningene som bidro til resultatøkningen. Til tross for bedring i teknisk resultat, førte en sterk reduksjon i finansinntektene til at resultat før skatt sank med 52,8 prosent, fra 2 889 mill. kroner i 1.-3. kvartal 2007 til 1 363 mill. kroner i 1.-3. kvartal 2008. Premieinntektene har økt med 4 prosent sammenlignet med samme periode i 2007.

Balanseutvikling i alle selskapene

Tabell 6.7 Samlet balanseutvikling for alle skadeforsikringsselskaper utenom captives

Tall i mill. kr og prosent av forvaltningskapital	30.09.2008	% av FK	30.09.2007	% av FK
Bygninger og faste eiendommer	2 544	3	3 386	4
Investeringer som holdes til forfall	13 513	17	10 013	13
Aksjer og andeler	11 888	15	16 179	21
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	22 922	28	20 636	26
Utlån	858	1	1 145	1
Ansvarlig kapital	17 047	21	16 640	21
Forsikringstekniske avsetninger	43 761	54	41 759	53
Forvaltningskapital	81 440		78 670	

Samlet hadde skadeforsikringsselskapene en forvaltningskapital på 81,44 mrd. kroner ved utgangen av 3. kvartal 2008, det er en økning på 3,5 prosent siste år. Investeringer som holdes til forfall utgjorde 16,6 prosent av forvaltningskapitalen ved utgangen av 3. kvartal 2008, mot 12,7 prosent ett år tidligere. Aksjer og andeler utgjorde 14,6 prosent av forvaltningskapitalen ved utgangen av 3. kvartal, mot 20,6 prosent ett år tidligere. Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning utgjorde 28,1 prosent av forvaltningskapitalen, mot 26,2 prosent på samme tid i året før. Bygninger og faste eiendommer, samt utlån har holdt seg relativt stabilt som andel av forvaltningskapitalen.